

Powodzie w Polsce i ich wpływ na modernizację systemów ochrony przed powodzią

dr hab. inż. Czesław Szczegielniak

Wiedeń, 2012 r.

Wprowadzenie

Katastrofalna powódź, która miała miejsce w lipcu 1997 spowodowała największe zniszczenia w dolinie Odry i w Kotlinie Kłodzkiej. Wyjątkowo dotkliwe były zniszczenia na terenach zurbanizowanych a zwłaszcza w miastach: Racibórz, Kędzierzyn-Koźle, Opole, Wrocław, Kłodzko i Nysa. Po tej powodzi okazało się, że systemy hydrauliczne koryt i kanałów zbudowane w XIX i XX wieku nie posiadały wystarczającej przepustowości, aby przeprowadzić fale o kulminacji rzędu 3000–3500 m³/s w dolinie Odry oraz 1500-2000 m³/s w dolinie Nysy Kłodzkiej. W celu rozwiązania problemu przeprowadzono badania hydrologiczne, których efektem były rozkłady prawdopodobieństwa przepływów maksymalnych (IMGW O/Wrocław), rozkłady prawdopodobieństwa objętości fal ponad zmiennym przepływem w podstawie fali, kompletne pomiary geodezyjne koryt i doliny Odry oraz modelowanie hydrauliczne przy zastosowaniu modelu opartego o równania St. Venanta.

Powódzie w Polsce i ich wpływ na modernizację systemów ochrony przed powodzią

Czesław Szczegielniak

Wiedeń, 2012 r.

Dorzecze Odry

Dorzecze Odry
MAPA FIZYCZNA

Wisła górna

ZAL. 1 Obszar realizacji Programu ochrony przed powodzią dorzecza górnej Wisły

[13] Zaleski J., Bojarski A., Grela J., Gręplowska Z., Kondel B., Nachlik E. (2011): Program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły. Uchwała Nr 151/2011 Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie ustanowienia „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”

Wisła górna

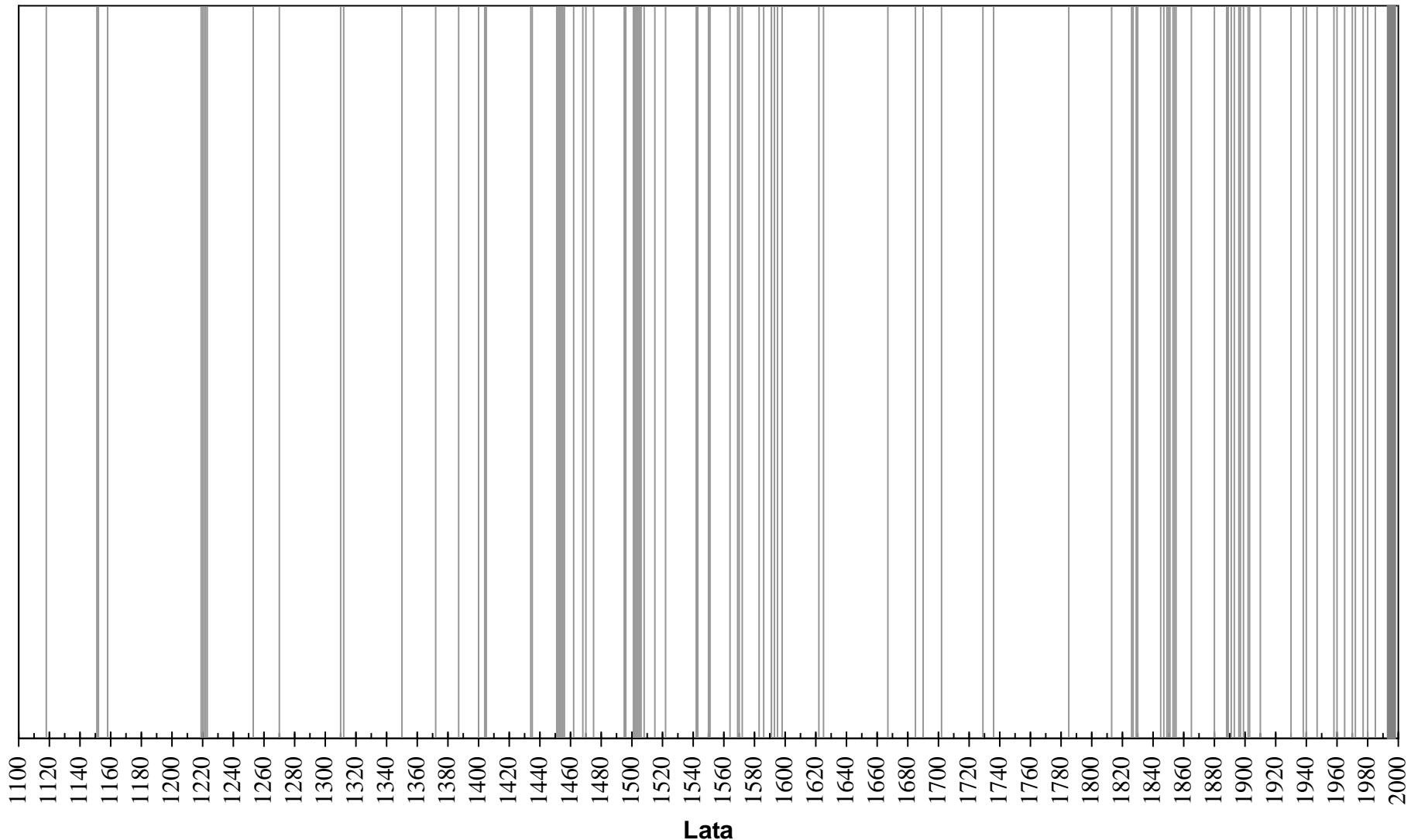
Istniejąca infrastruktura p.pow. w dorzeczu górnej Wisły – zbiorniki retencyjne i wały przeciwpowodziowe

[13] Bojarski A., Grela J., Gręplowska Z., Kondel B., Nachlik E. (2011): Program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły. Uchwała Nr 151/2011 Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie ustanowienia „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”

Wisła środkowa

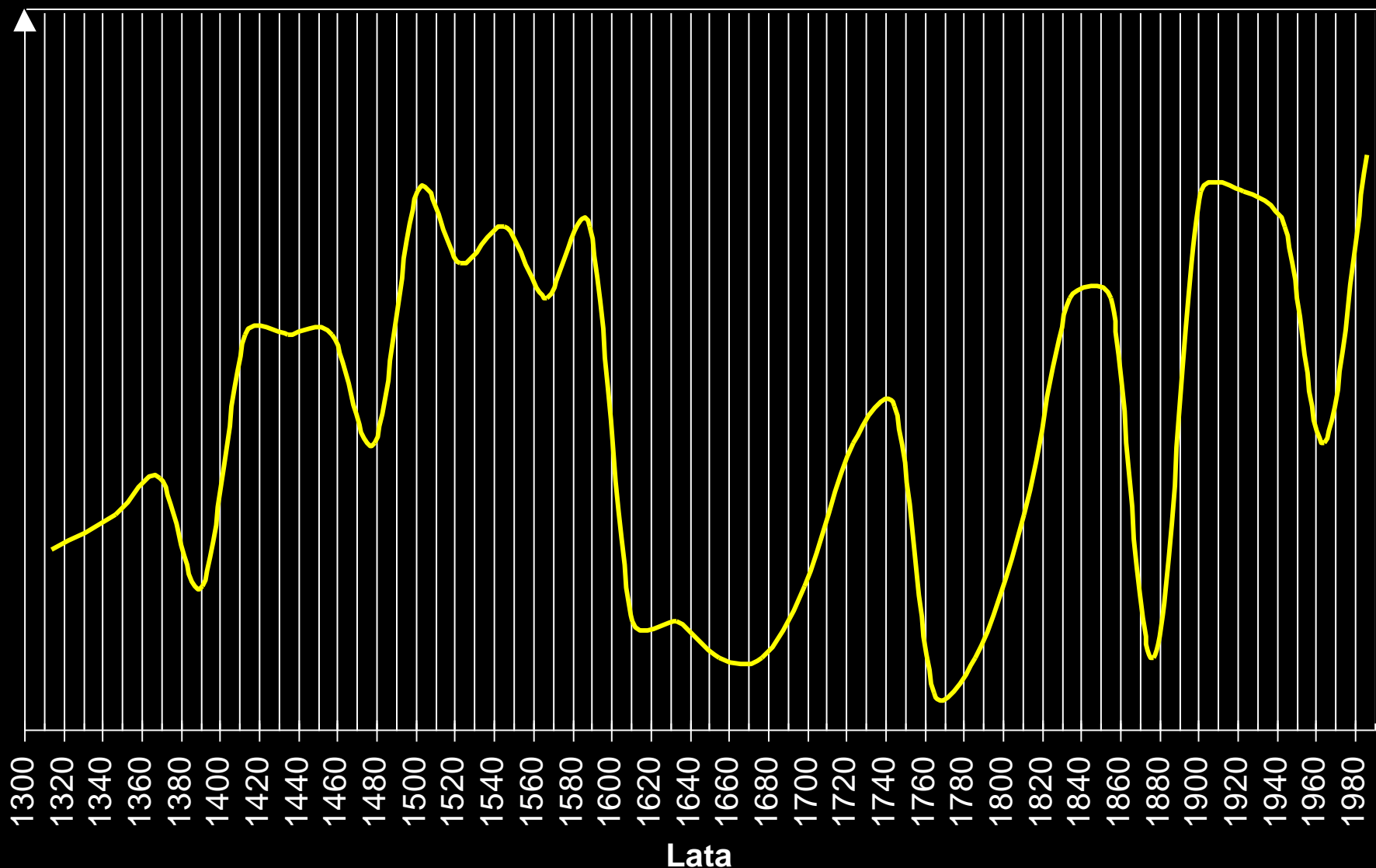

[14] Kozłowski J., Żelazo J., Balcerowicz M. i zespół autorów (2012): Program bezpieczeństwa powodziowego w regionie wodnym w dorzeczu Środkowej Wisły – projekt . www.mazowieckie.pl

Powodzie w południowo - zachodniej Polsce w latach 1100 - 1997

Częstość powodzi

Częstość występowania powodzi w dorzeczu Odry w okresie historycznym

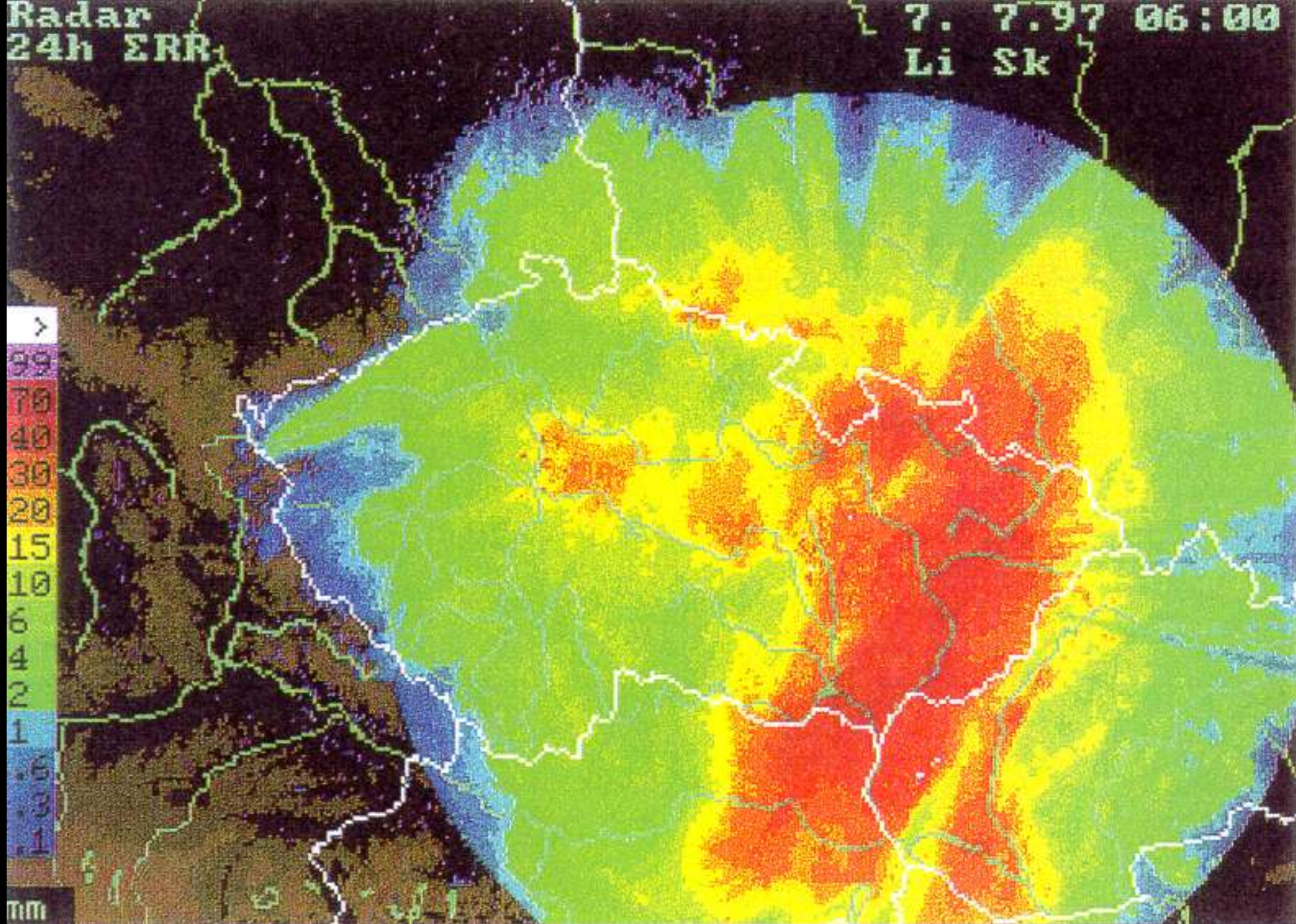
Powodzie w Polsce i ich wpływ na modernizację systemów ochrony przed powodzią

Czesław Szczepielniak

Wiedeń, 2012 r.

Radar
24h ΣRR

7. 7.97 06:00
Li Sk

**Opad w dniu 7.07.97r. wg radaru
w Pradze i Skalce**

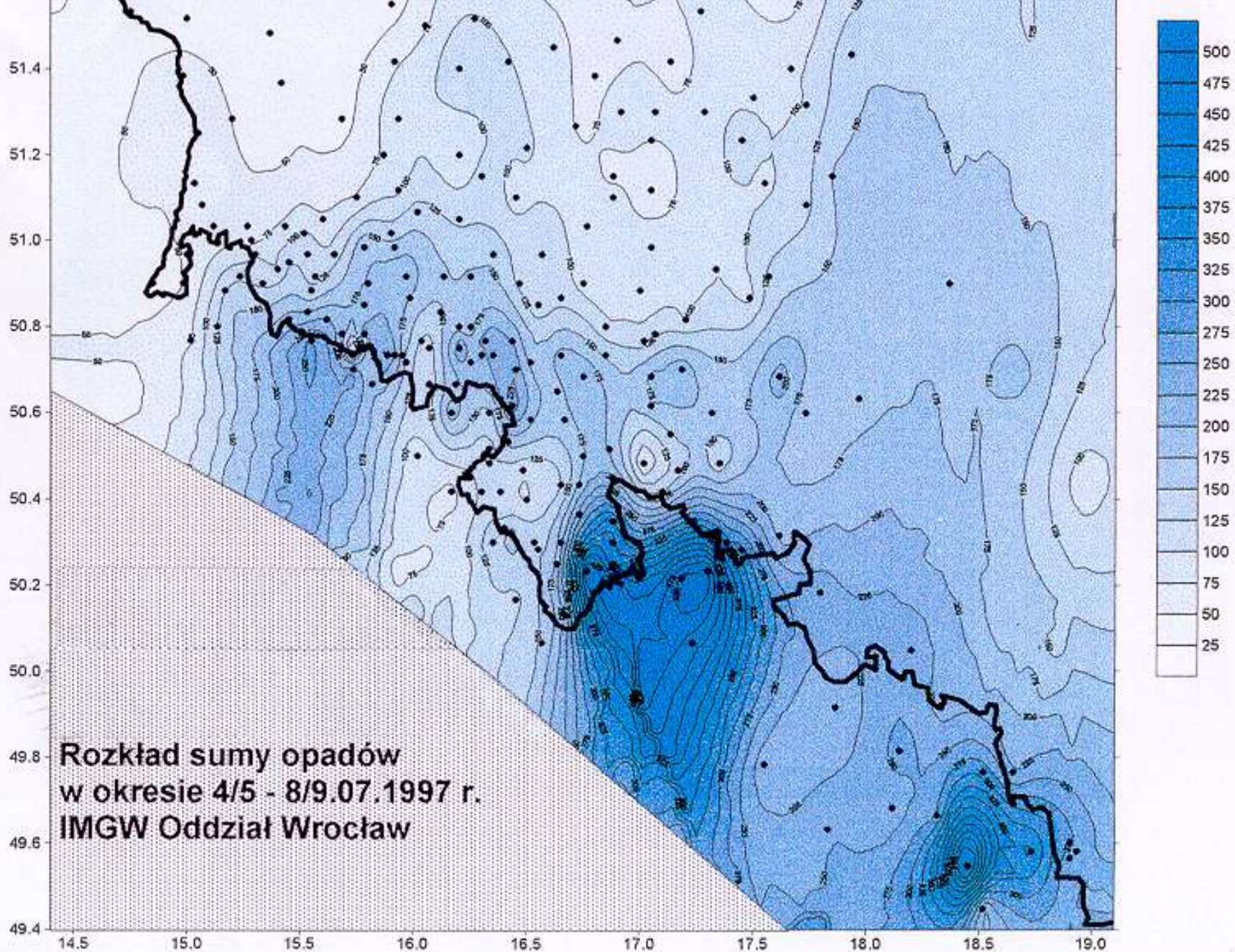
Radar
24h ERR

8. 7.97 06:00
Li Sk

>
99
70
40
30
20
15
10
6
4
2
1
.6
.3
.1

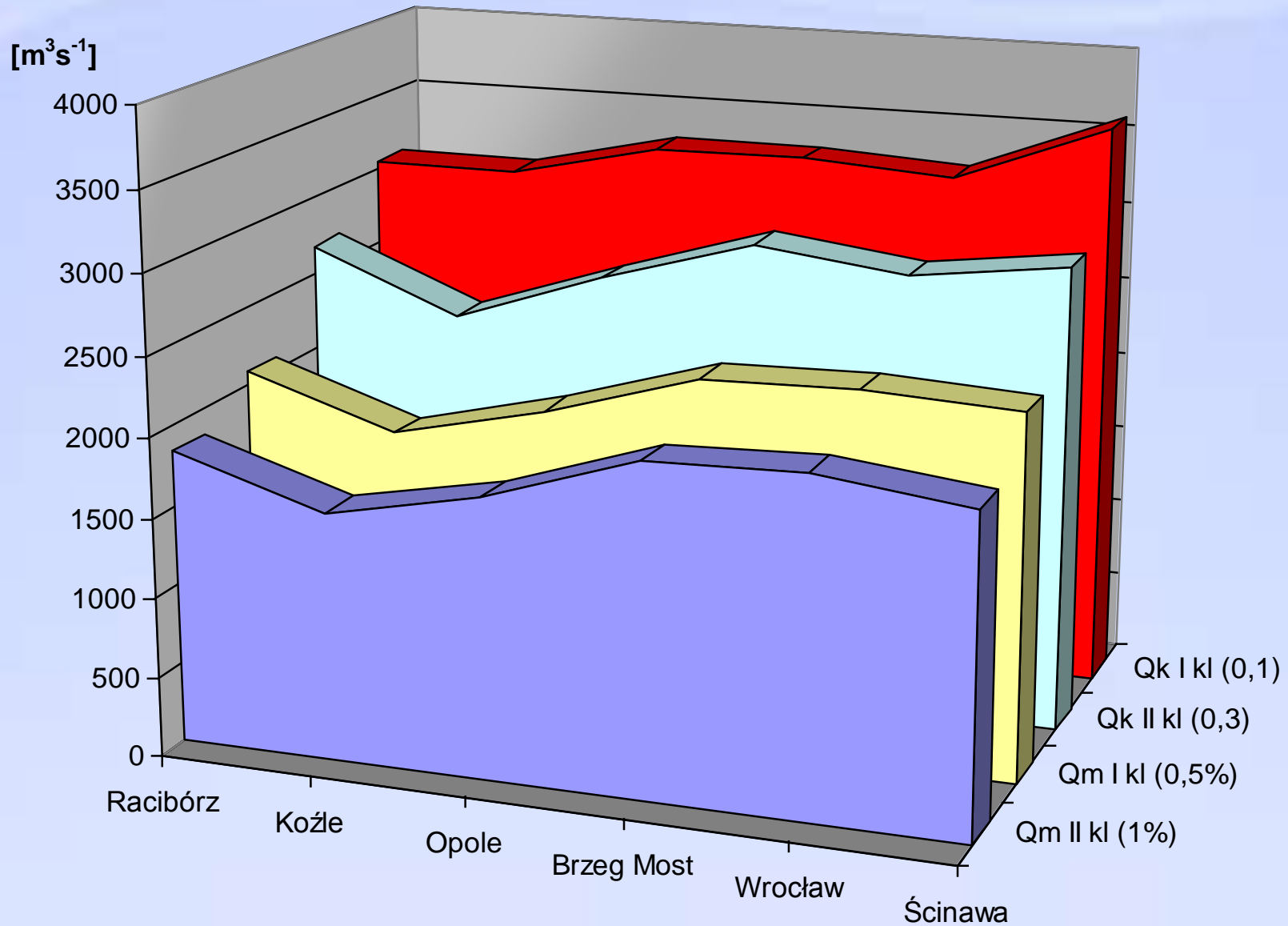
mm

**Opad w dniu 8.07.97r. wg radaru
w Pradze i Skalce**

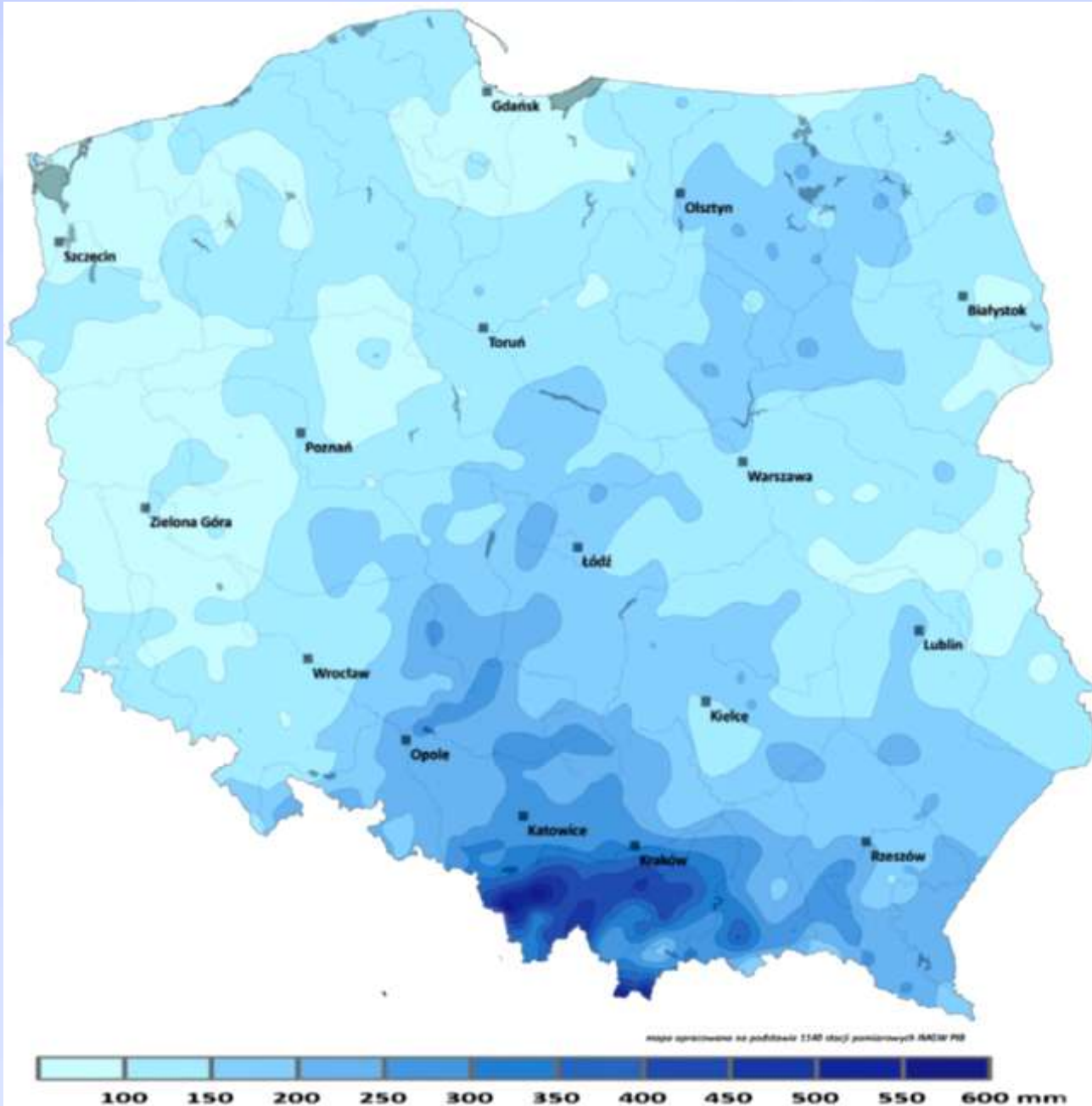

Rozkład sumy opadów w dorzeczu górnej Odry w lipcu 1997 r.

Przepływ miarodajny (Q_m) i kontrolny (Q_k) włącznie z falą 1997

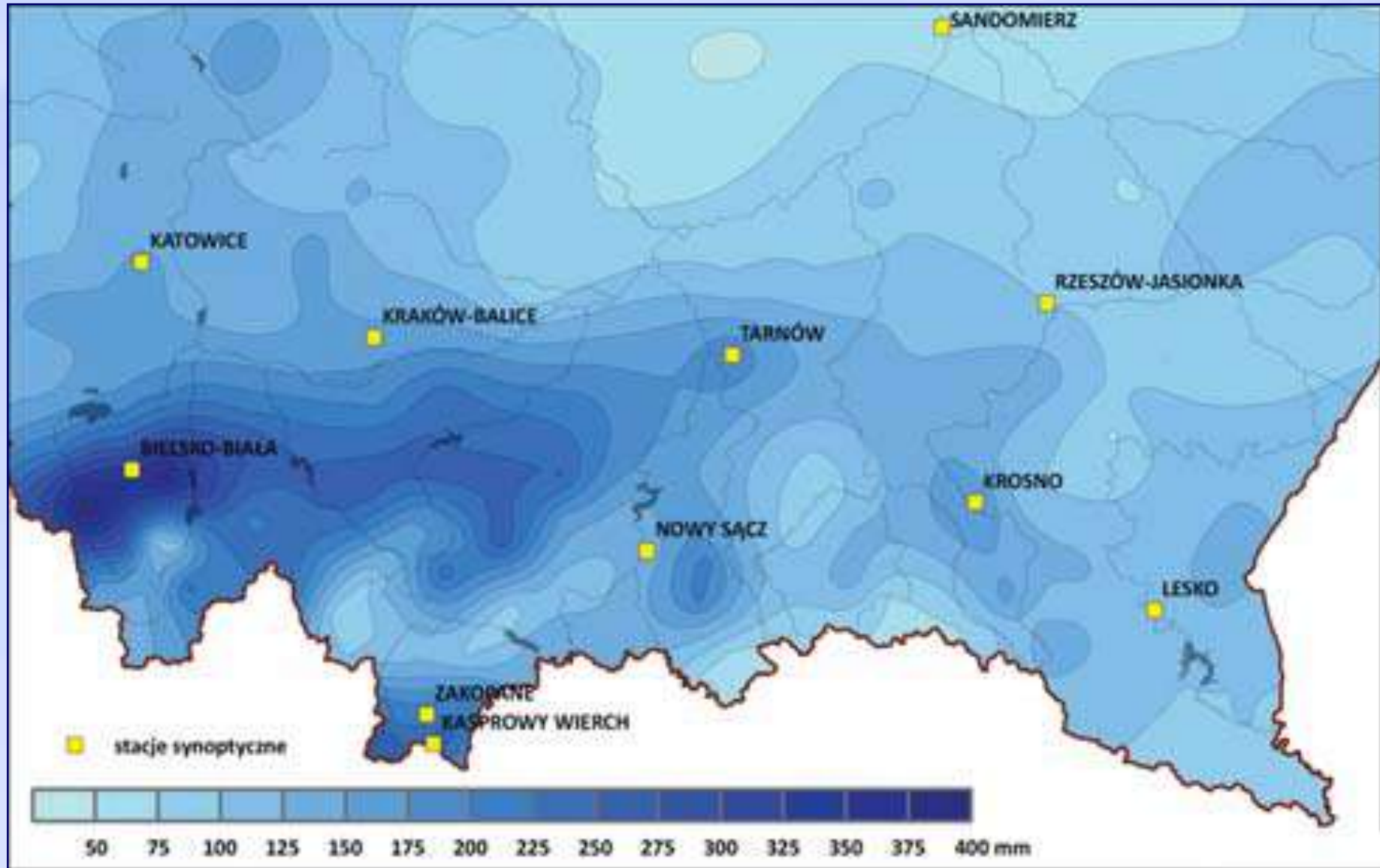

Sumy miesięczne opadów w maju 2010r.

(źródło: Dorzecze Wisły monografia powodzi maj czerwiec 2010r.; IMGW PIB, 2011r.)

Sumy opadów od 15 do 20 maja 2010r. w zlewni górnej Wisły

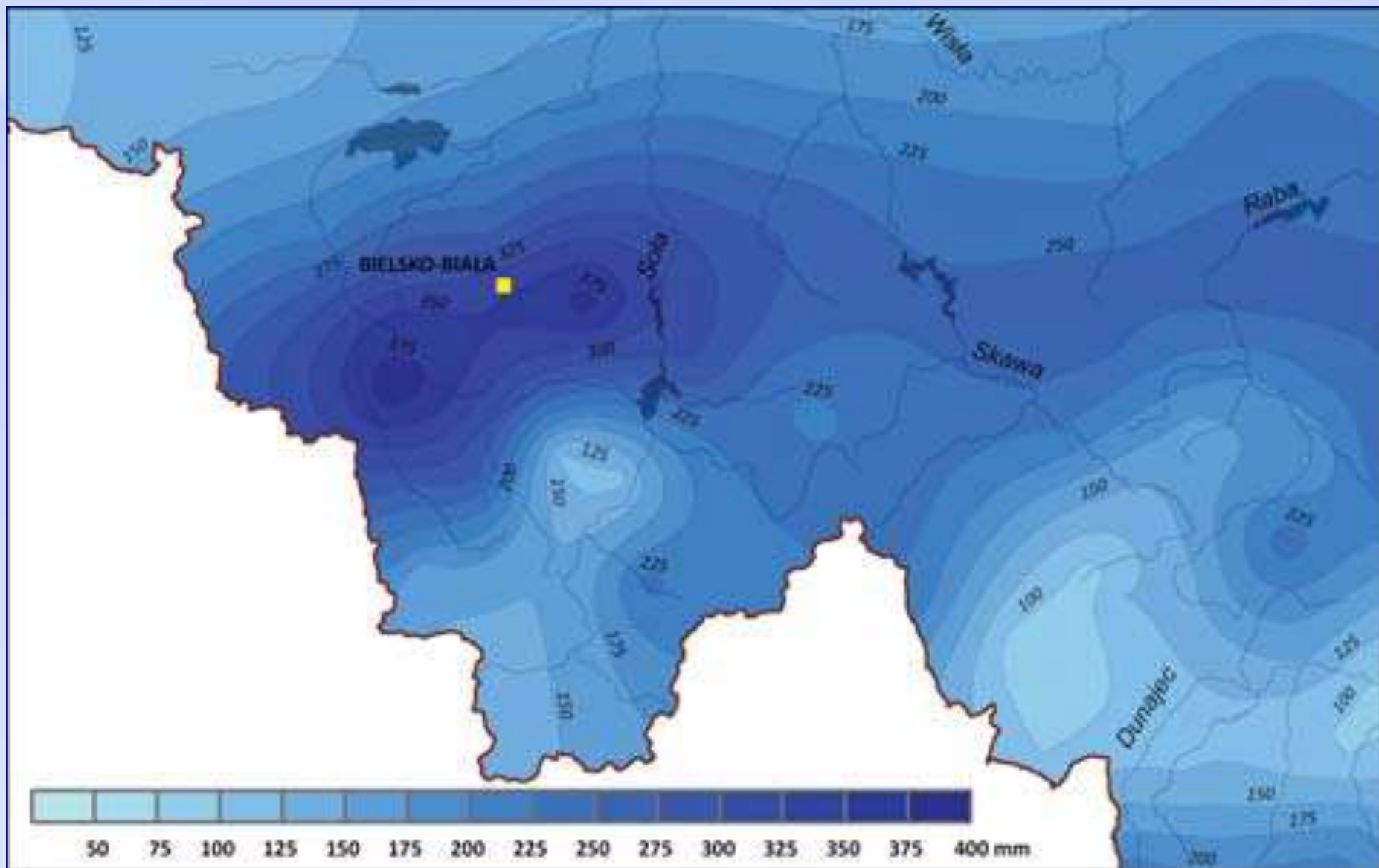
(źródło: Dorzecze Wisły monografia powodzi maj czerwiec 2010r.; IMGW PIB, 2011r.)

Powodzie w Polsce i ich wpływ na modernizację systemów ochrony przed powodzią

Czesław Szczegliński

Wiedeń, 2012 r.

Sumy opadów od 15 do 20 maja 2010r. w zachodniej części Karpat

(źródło: Dorzecze Wisły monografia powodzi maj czerwiec 2010r.; IMGW PIB, 2011r.)

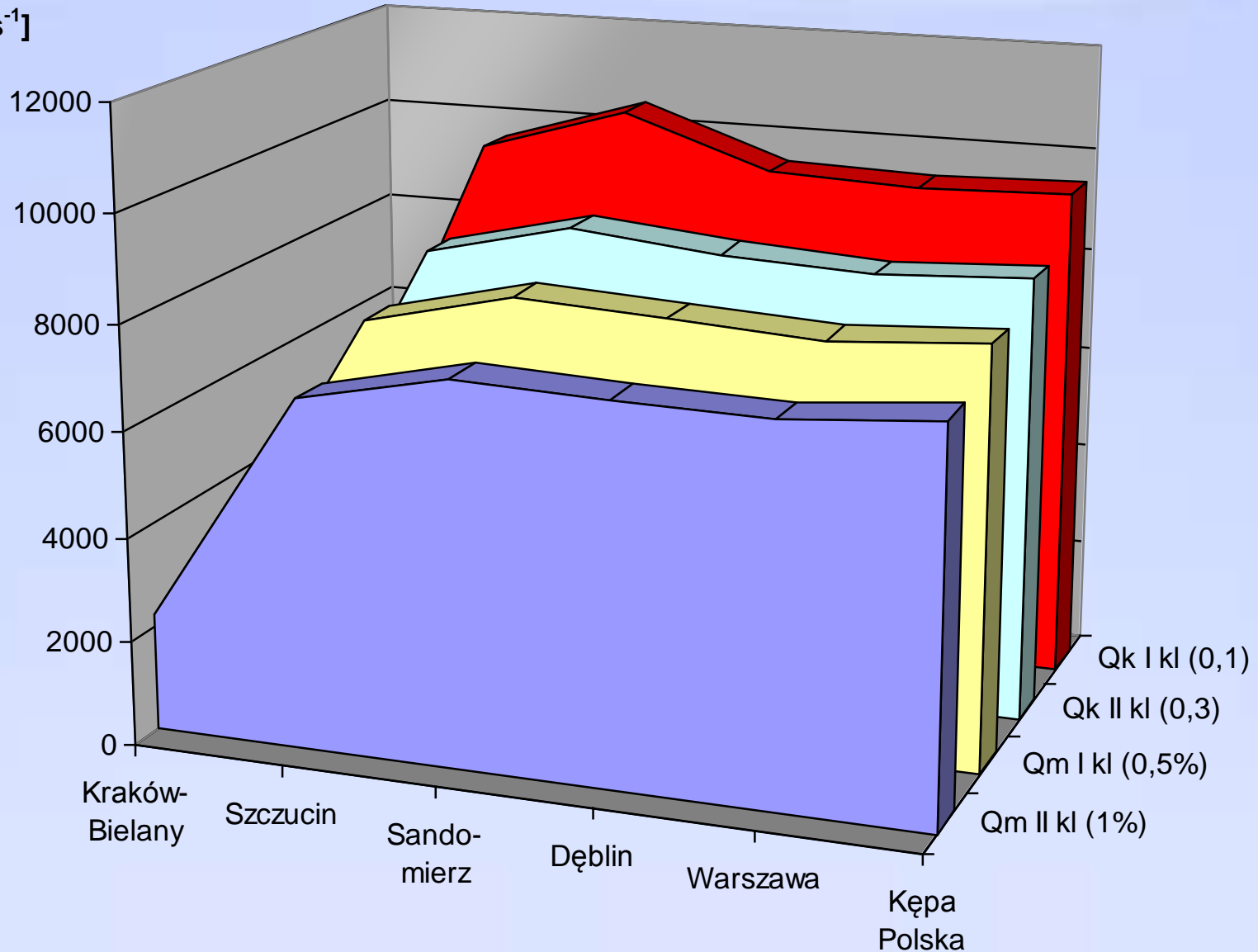
Powodzie w Polsce i ich wpływ na modernizację systemów ochrony przed powodzią

Czesław Szczepielniak

Wiedeń, 2012 r.

Wisła - przepływ miarodajny (Q_m) i kontrolny (Q_k) dla Wisły górnej i środkowej

$[m^3s^{-1}]$

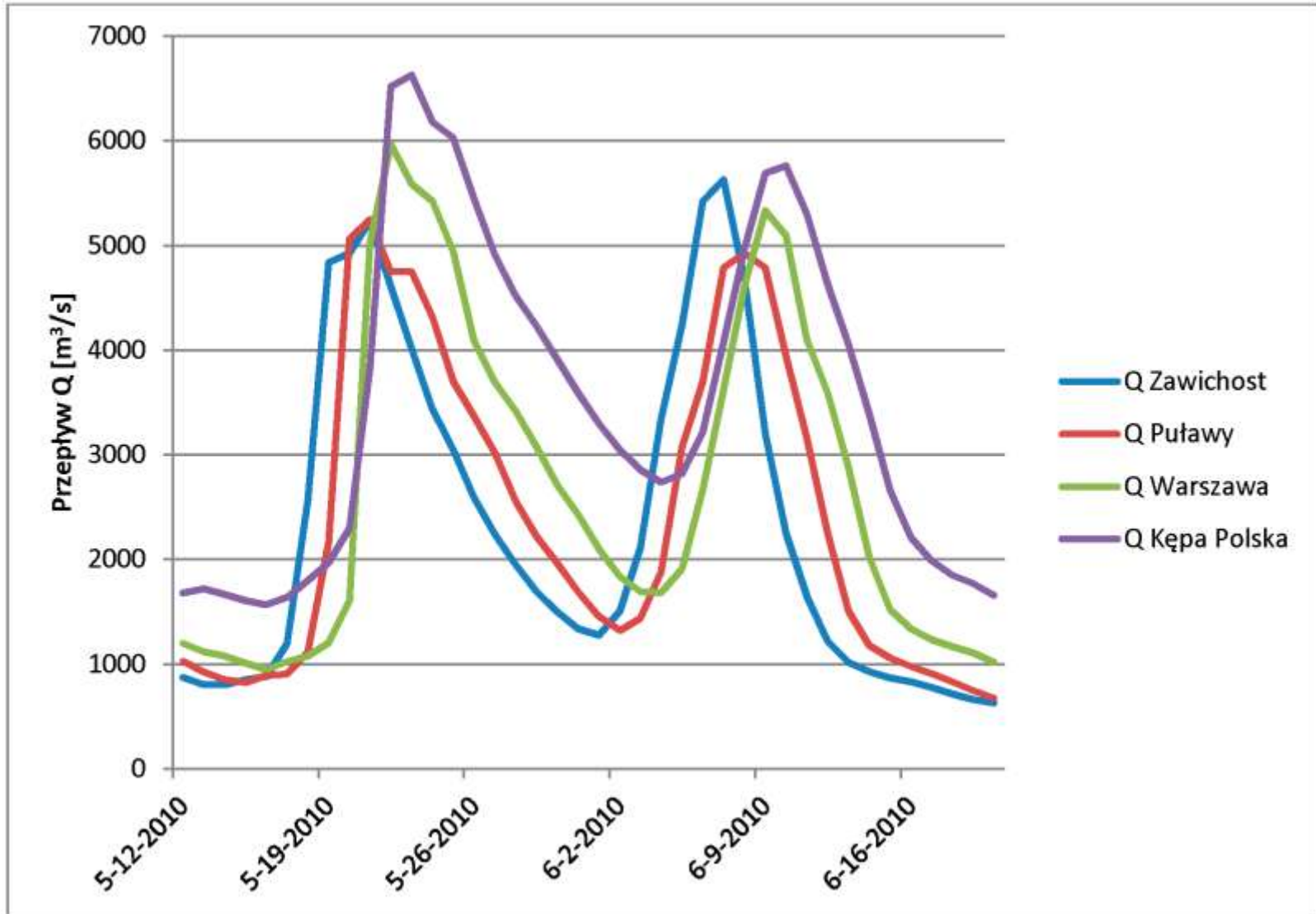

Powodzie w Polsce i ich wpływ na modernizację systemów ochrony przed powodzią

Czesław Szczegieliak

Wiedeń, 2012 r.

Hydrogram wezbrania 2010 r.

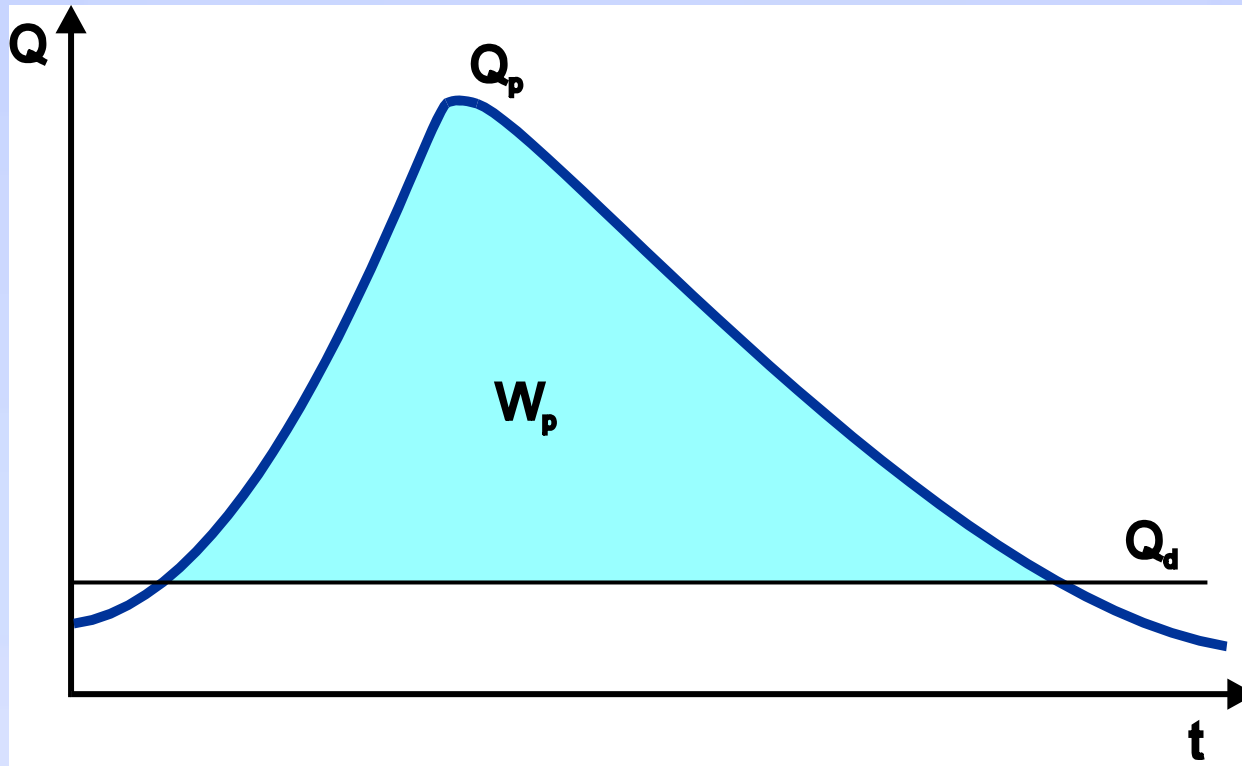

Powodzie w Polsce i ich wpływ na modernizację systemów ochrony przed powodzią

Czesław Szczegieliak

Wiedeń, 2012 r.

Cechy fali rzeczywistej przyjęte do budowy modelu teoretycznego

$$W_p = 10^\alpha \cdot \left[-100 \ln \frac{Q_d}{Q_p} \right]^\beta$$

Model Saint Venanta

**Model propagacji fali powodziowej
w dolinie górnej Odry**

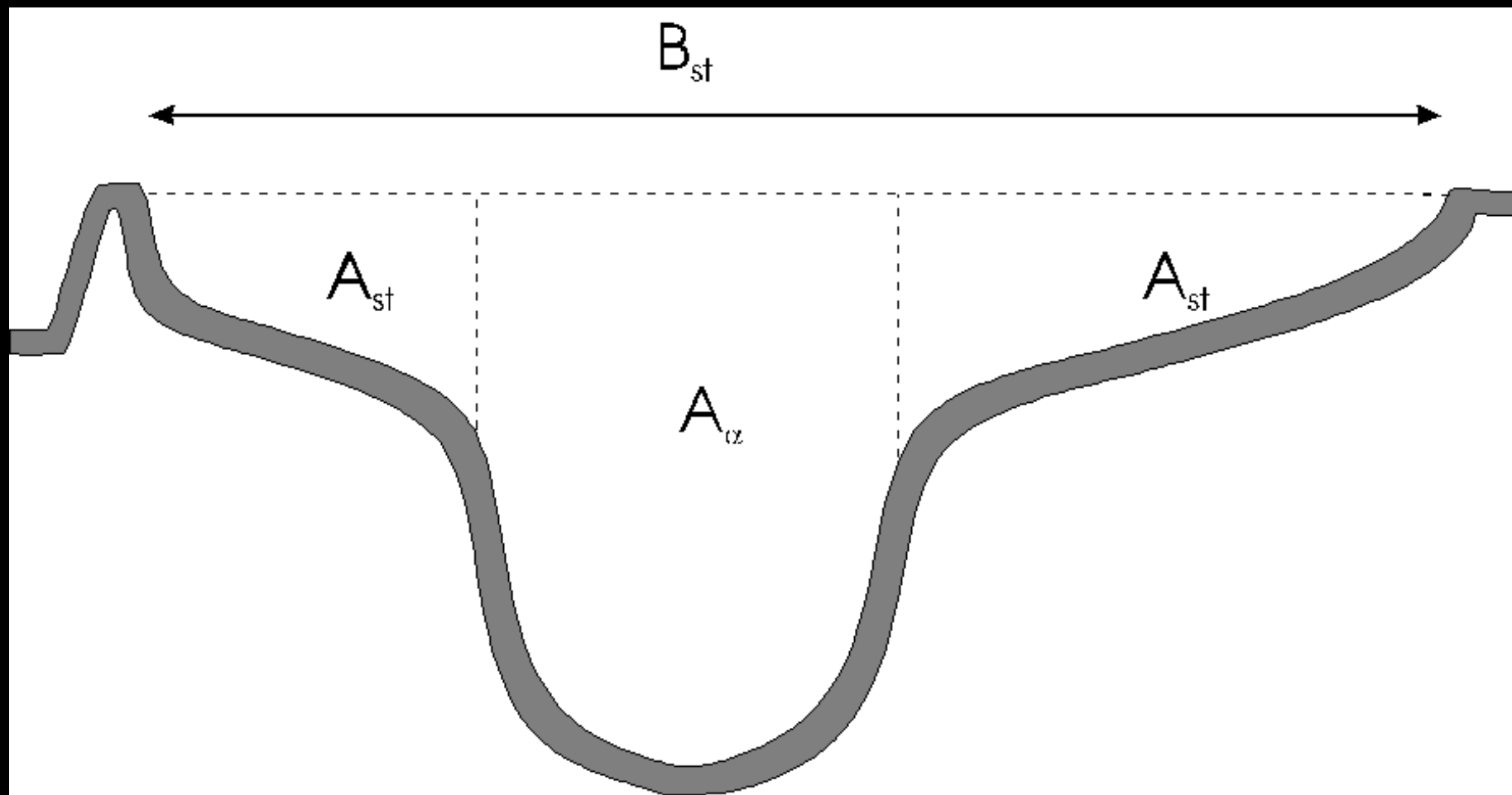
W literaturze równania
Saint Venanta przedstawia się najczęściej
w postaci:

(1)

$$\frac{\partial A}{\partial t} + \frac{\partial Q}{\partial x} = q$$

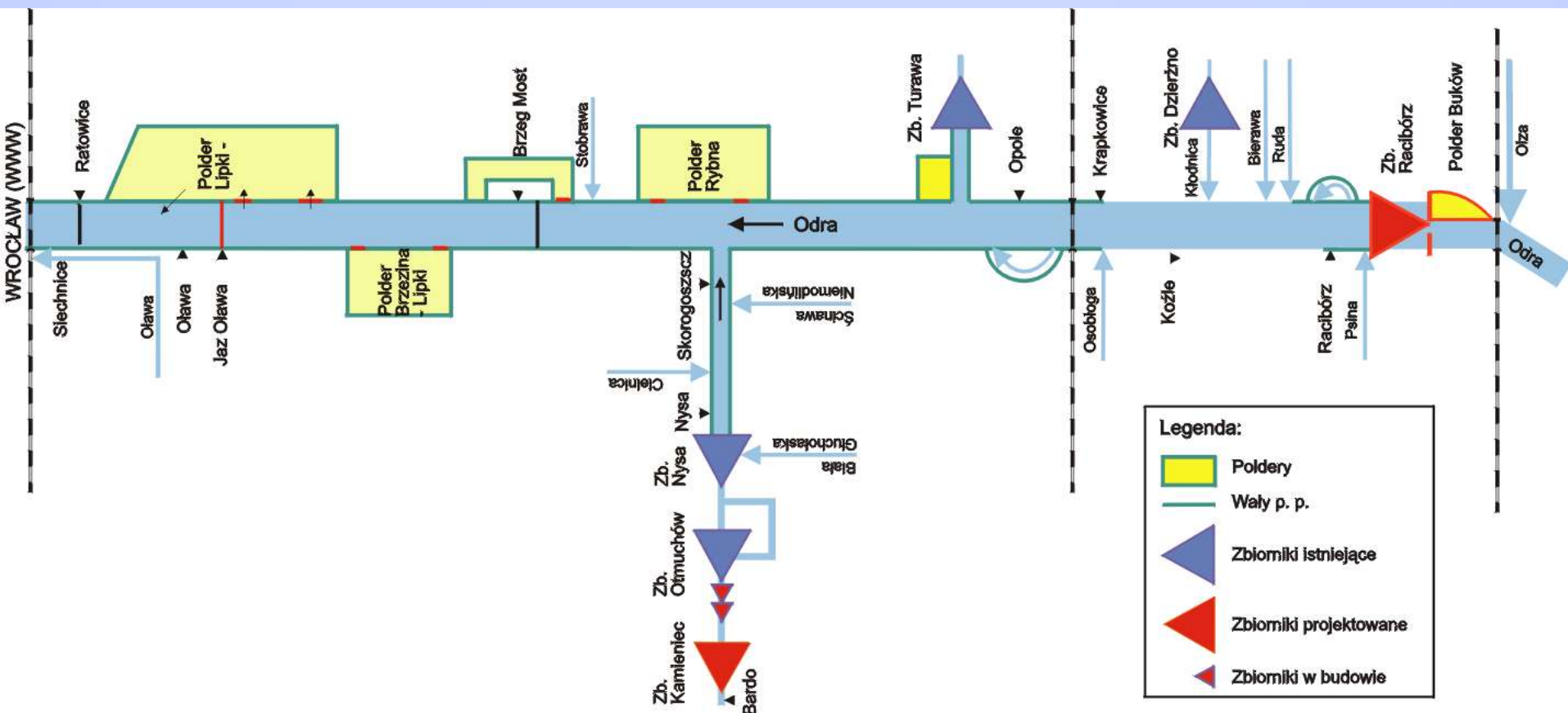
(2)

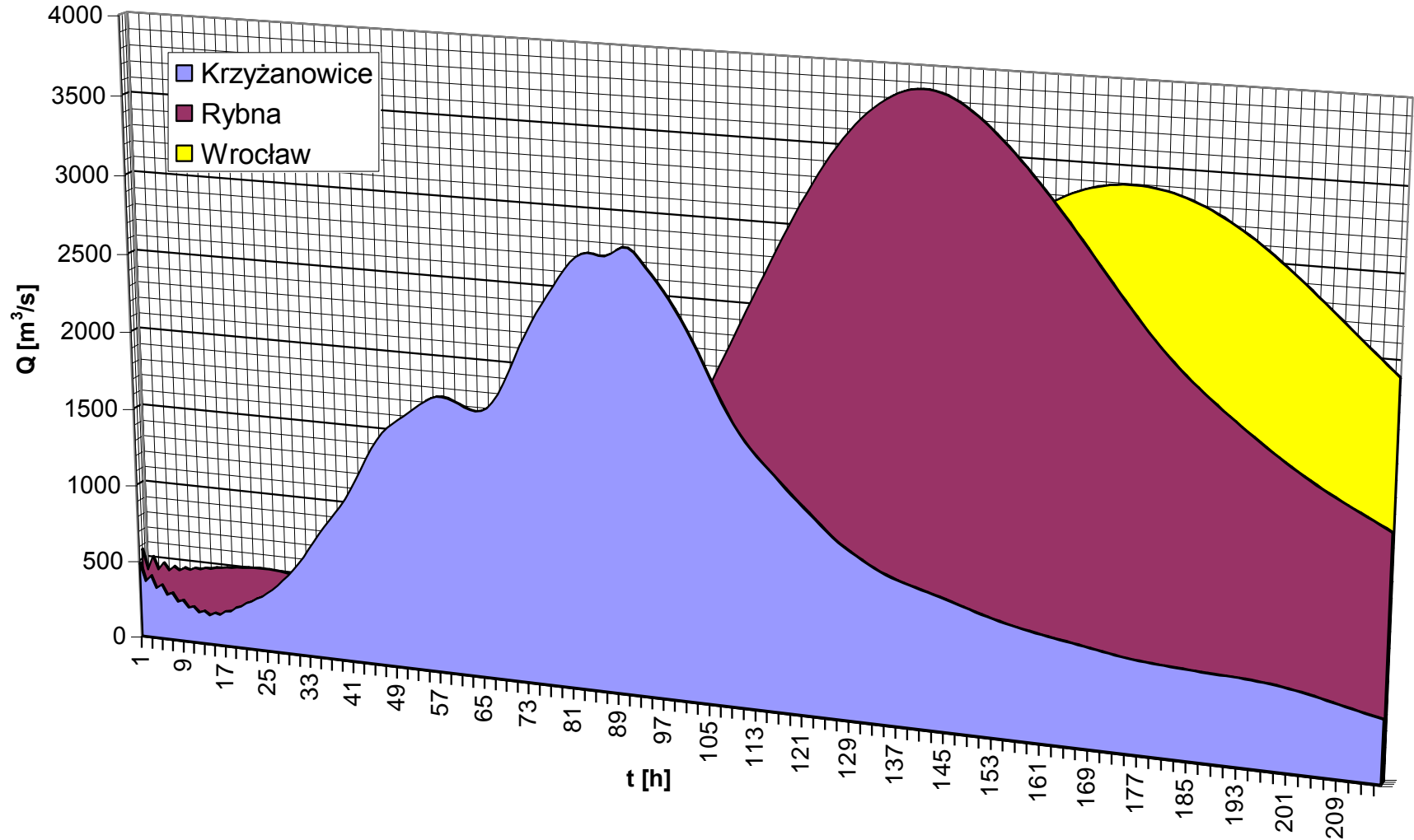
$$\frac{\partial Q}{\partial t} + \frac{\partial}{\partial x} \left(\beta \frac{Q^2}{A} \right) + qu = gAS_f - gA \frac{\partial y}{\partial x}$$

Przekrój poprzeczny z podziałem na część aktywną A_{α} oraz akumulacyjną A_{st}

System ochrony od powodzi w dorzeczu górnej Odry

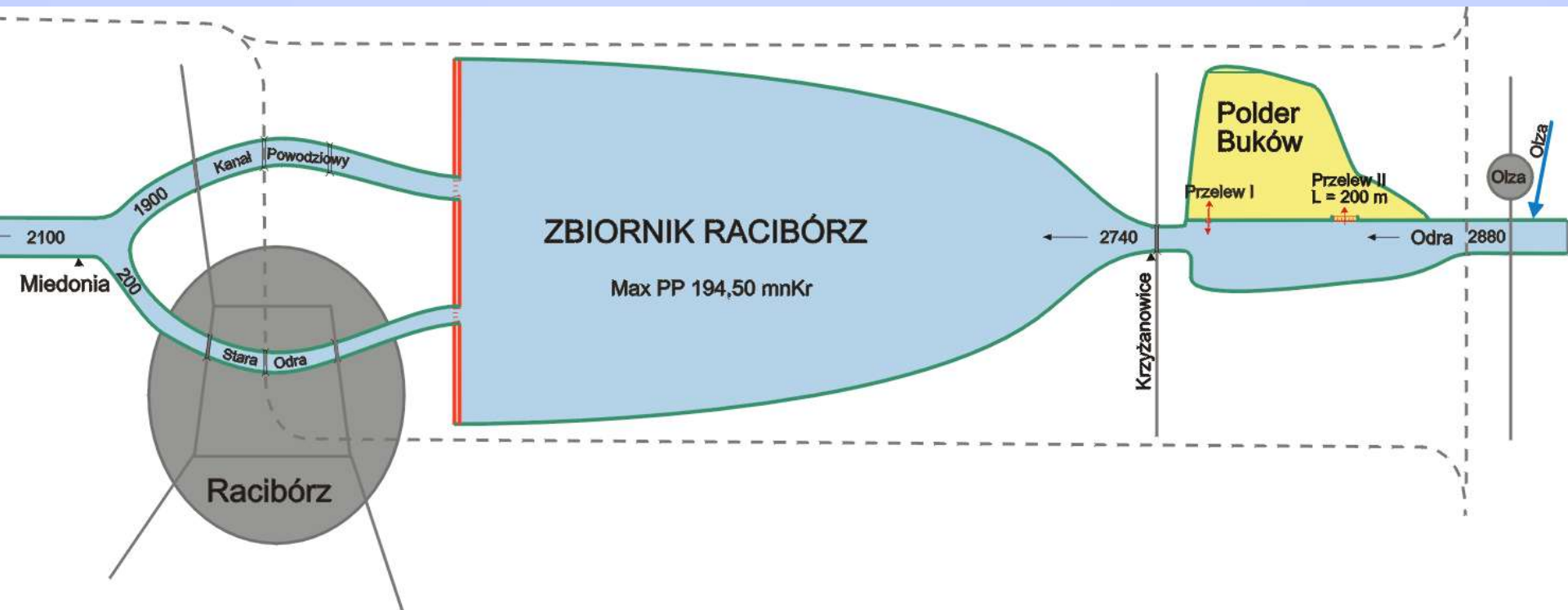
Rys. Hydrogramy generowane w modelu St. Venanta dla I fali '97 w przekrojach: Krzyżanowice, Rybna, Wrocław

Hydrogramy generowane w modelu St. Venanta dla I fali '97 w przekrojach Krzyżanowice, ujście Nysy, Wrocław

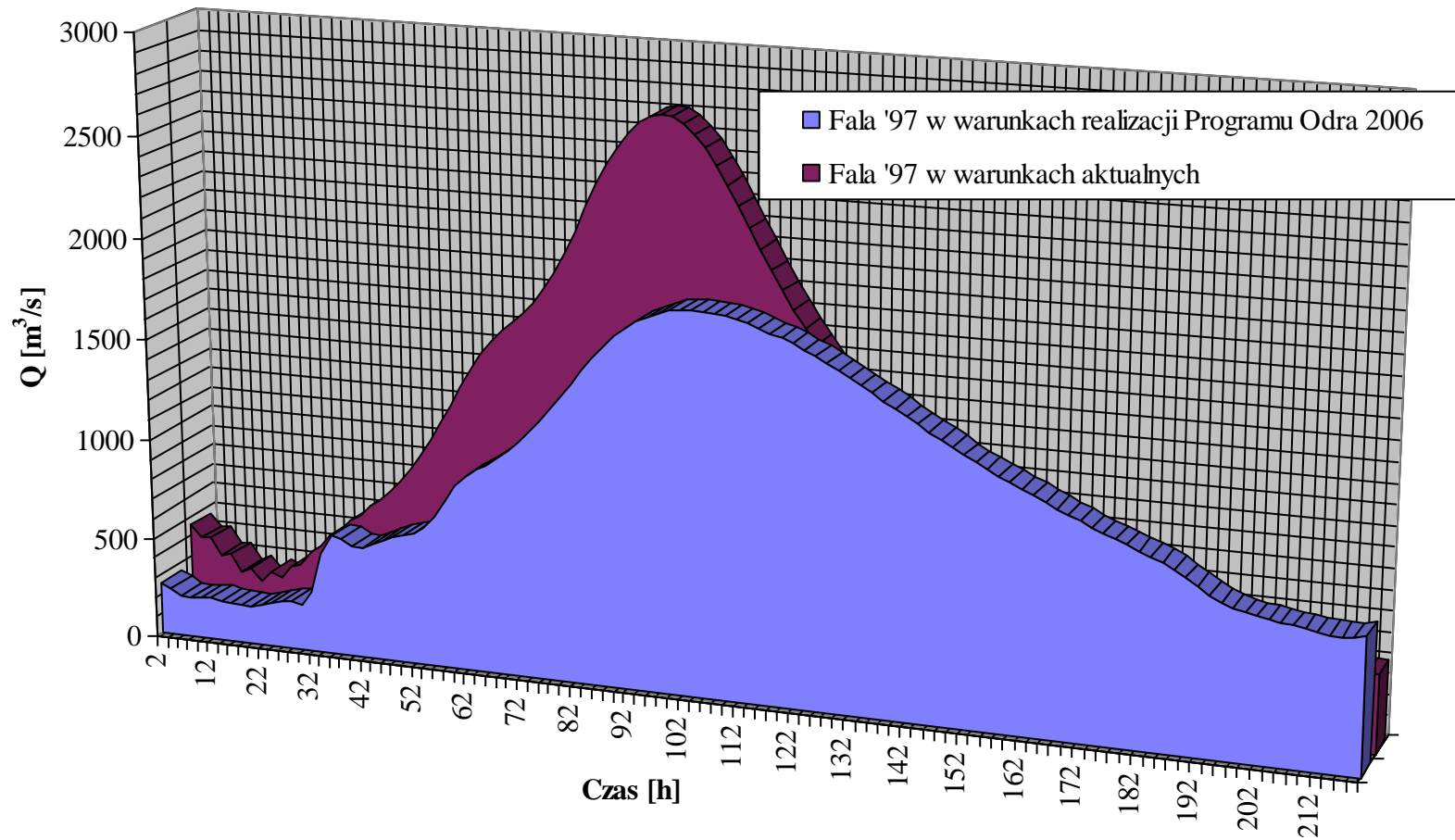
Wpływ zbiornika Racibórz na fale 97'

Transformacja fali '97 na polderze Buków i zbiorniku Racibórz

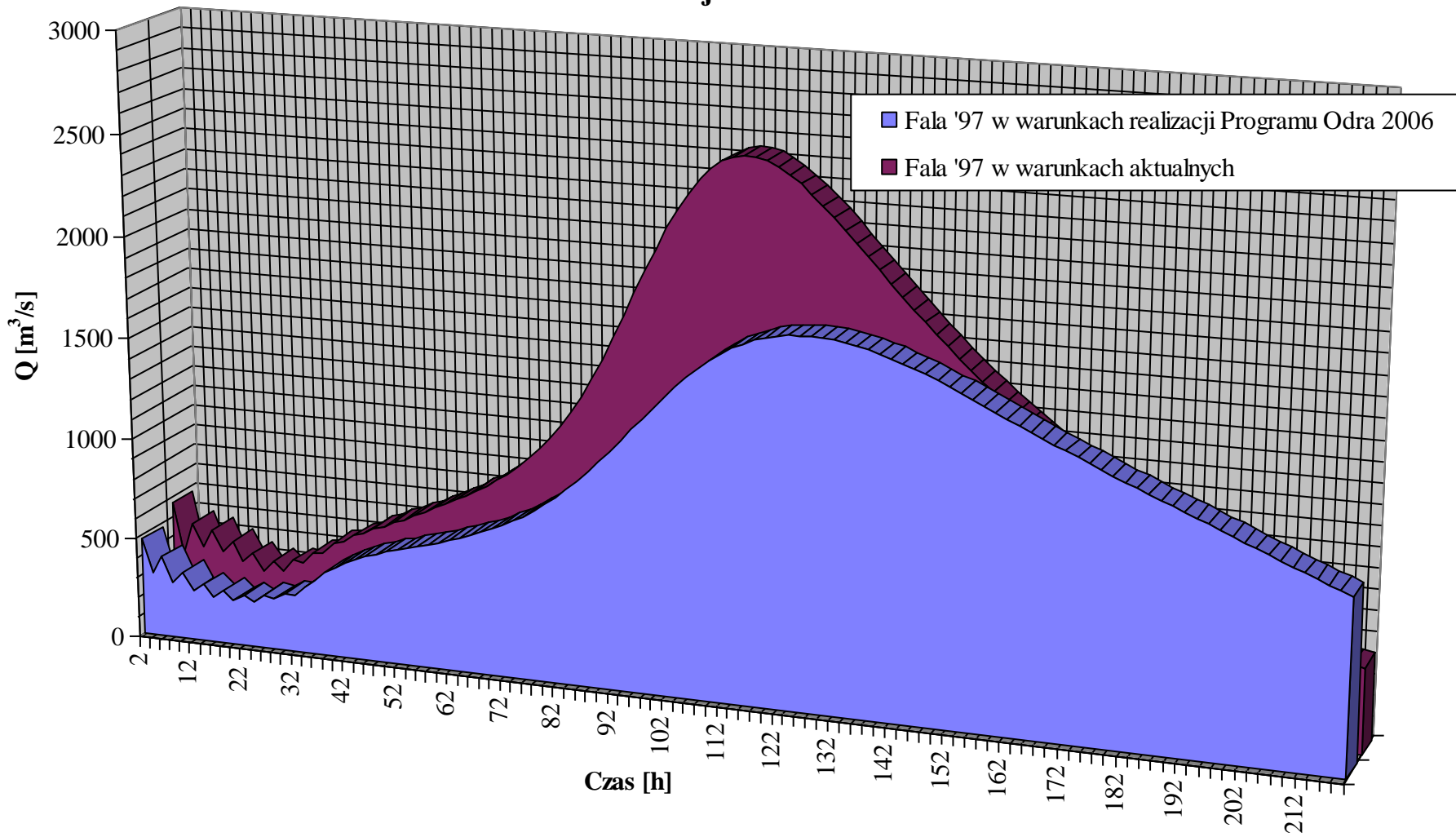

Przekrój Miedonia - Racibórz

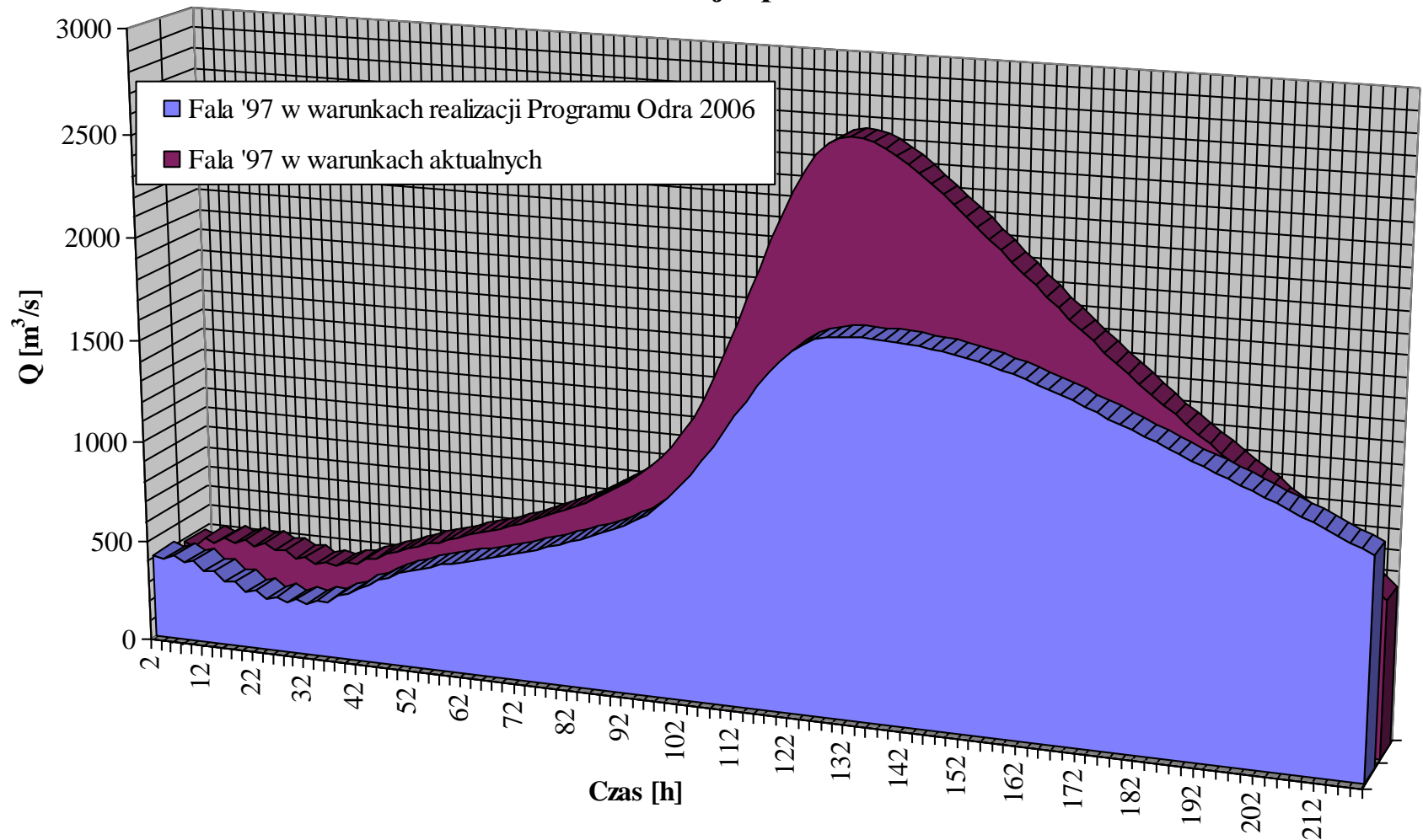
**Transformacja fali z 1997 r. na projektowanym
zbiorniku retencyjnym Racibórz**

Przekrój Koźle

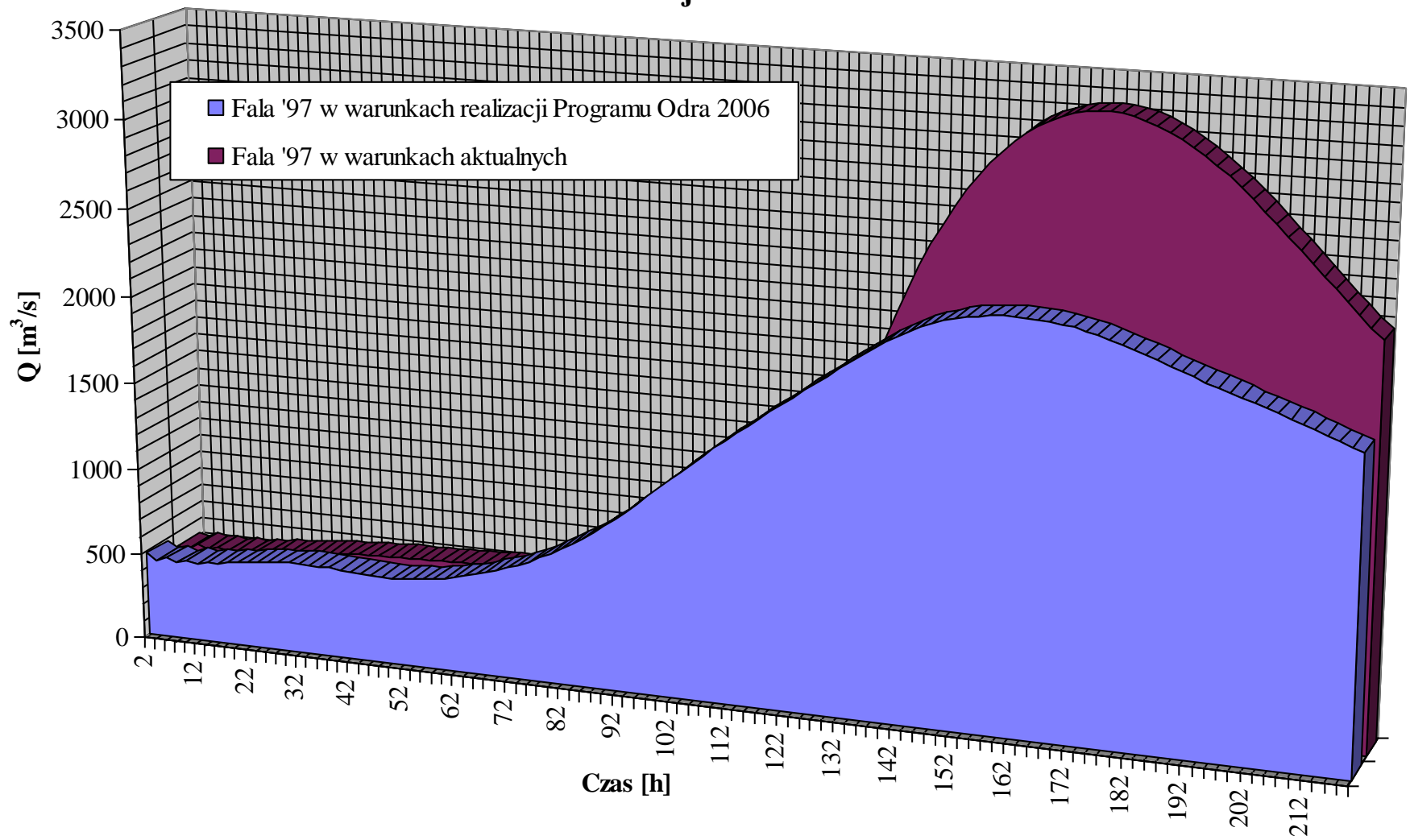
**Transformacja fali z 1997r w dolinie górnej Odry
wraz ze zbiornikiem Racibórz**

Przekrój Opole

**Transformacja fali z 1997r w dolinie górnej Odry
wraz ze zbiornikiem Racibórz**

Przekrój Wrocław

**Transformacja fali z 1997r w dolinie górnej Odry
wraz ze zbiornikiem Racibórz**

Powodzie w Polsce i ich wpływ na modernizację systemów ochrony przed powodzią

Czesław Szczepielniak

Wiedeń, 2012 r.

Wyniki symulacji redukcji hipotetycznych fal powodziowych przez zbiornik Racibórz. Model dr hab. inż. Czesława Szczegielniaka

Parametry fal hipotetycznych		Klasa wałów p. powodziowych	Efekty redukcyjne zbiornika Racibórz
prawdopodobieństwo wystąpienia	przepływ [m ³ /s]		przepływ zredukowany [m ³ /s]
3%	1564	miarodajna IV	1064
2%	1750	miarodajna III	1200
1%	1993	miarodajna II	1450
0,5%	2300	miarodajna I	1530
0,3%+ δ	2880 ₍₉₇₎	kontrolna II	1825
0,1%+ δ	3200	kontrolna I	2200

Parametry fal hipotetycznych użytych do symulacji są wynikiem odrębnych analiz Autora, nie odpowiadają bezpośrednio przepływowi o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia określonym przez IMGW dla przekroji wodowskazowych. Efekty redukcji według powyższych obliczeń użyto do dalszych analiz symulacyjnych w dolinie Odry przyjmując przekrój wodowskazowy Miedonia jako wyjściowy.

(Generalna strategia ochrony doliny Odry przed powodzią, oprac. Hydroprojekt Wrocław).

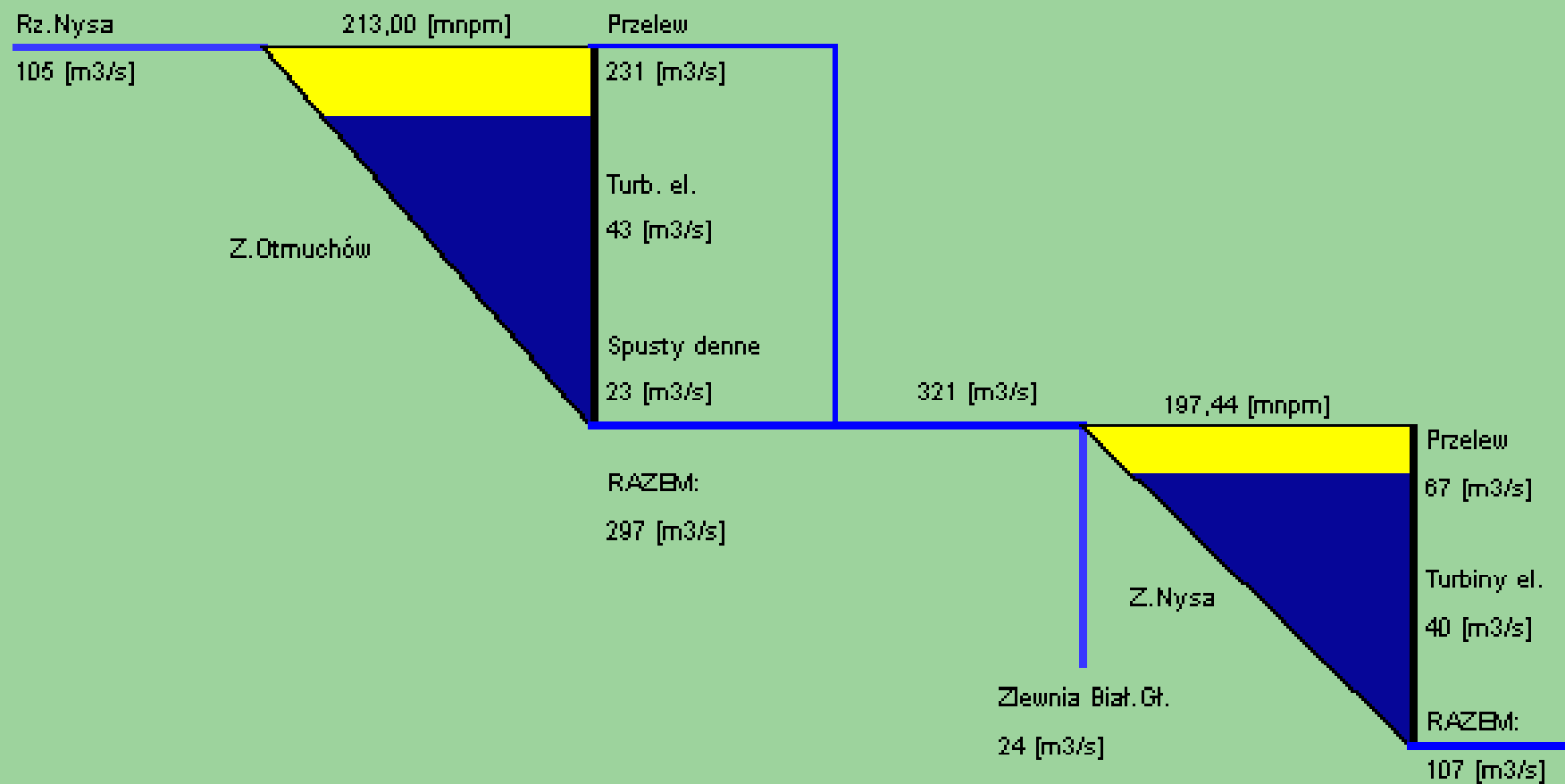
An aerial photograph of a dam structure with several retention basins, overlaid with a dark blue semi-transparent filter. The text is centered on the image.

**Przykład transformacji fali
na kaskadzie
zbiorników retencyjnych
Otmuchów - Nysa**

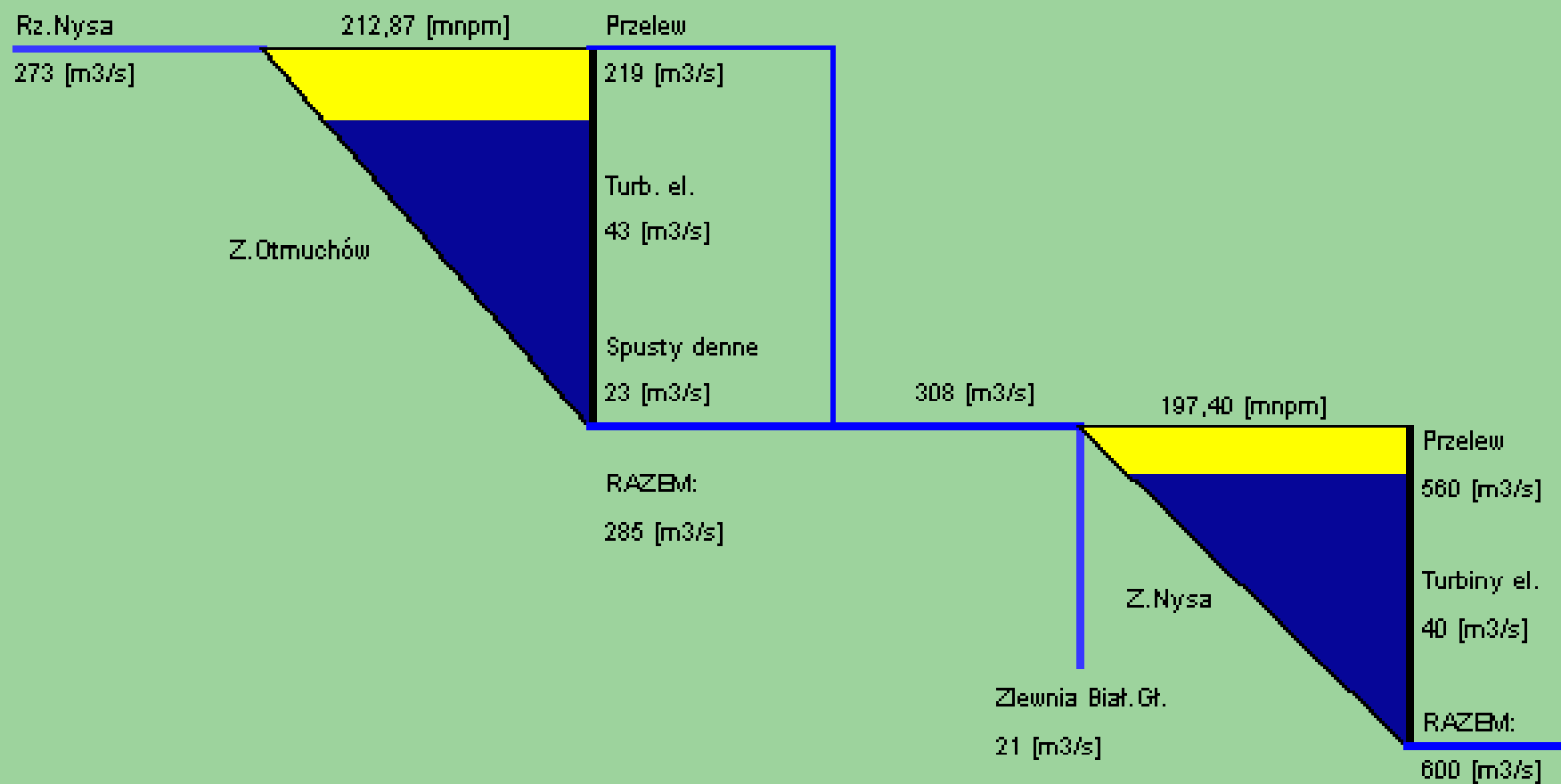

Zbiornik Nysa, 9-07-1997r.

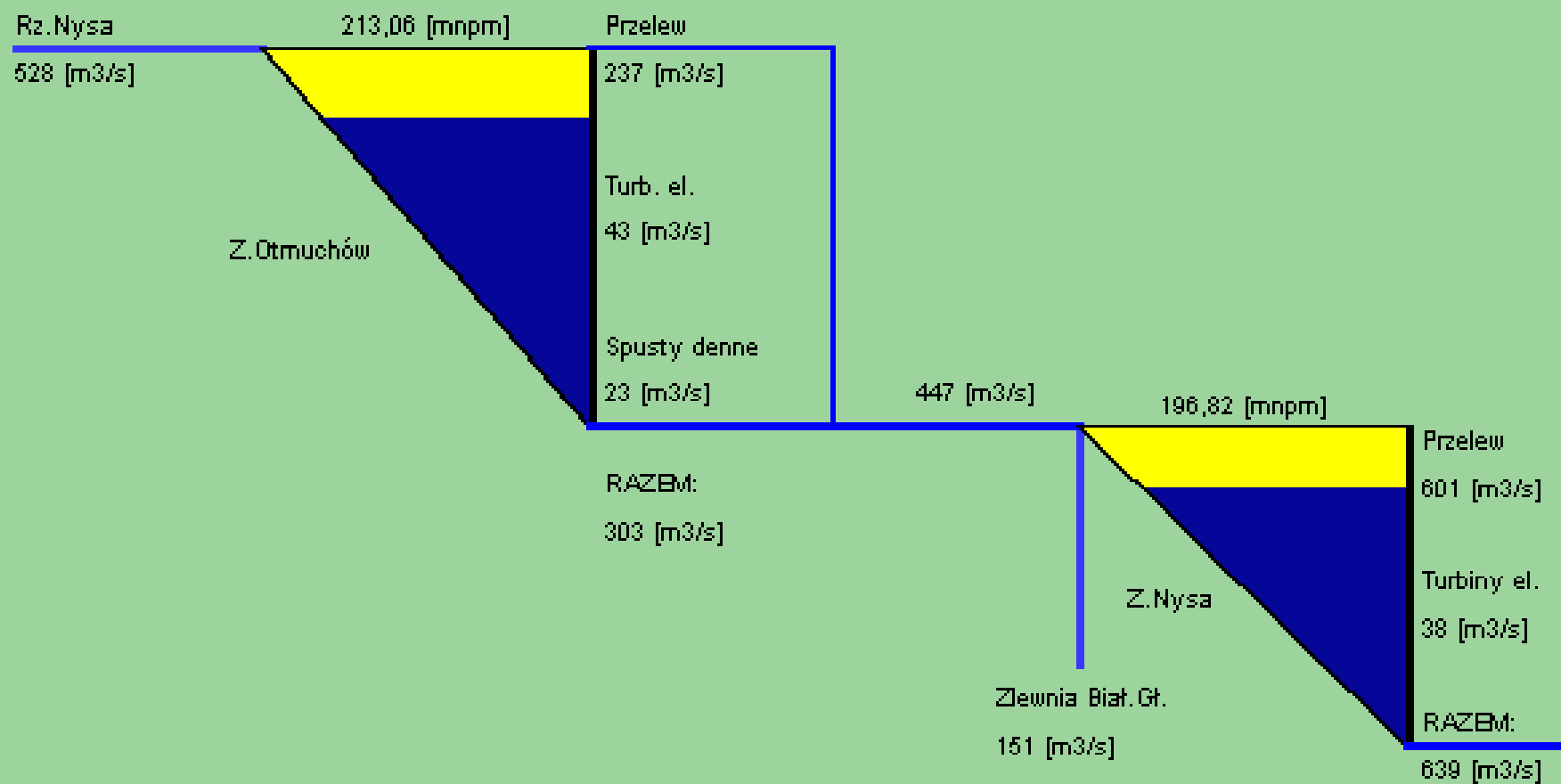
Godzina symulacji: 0

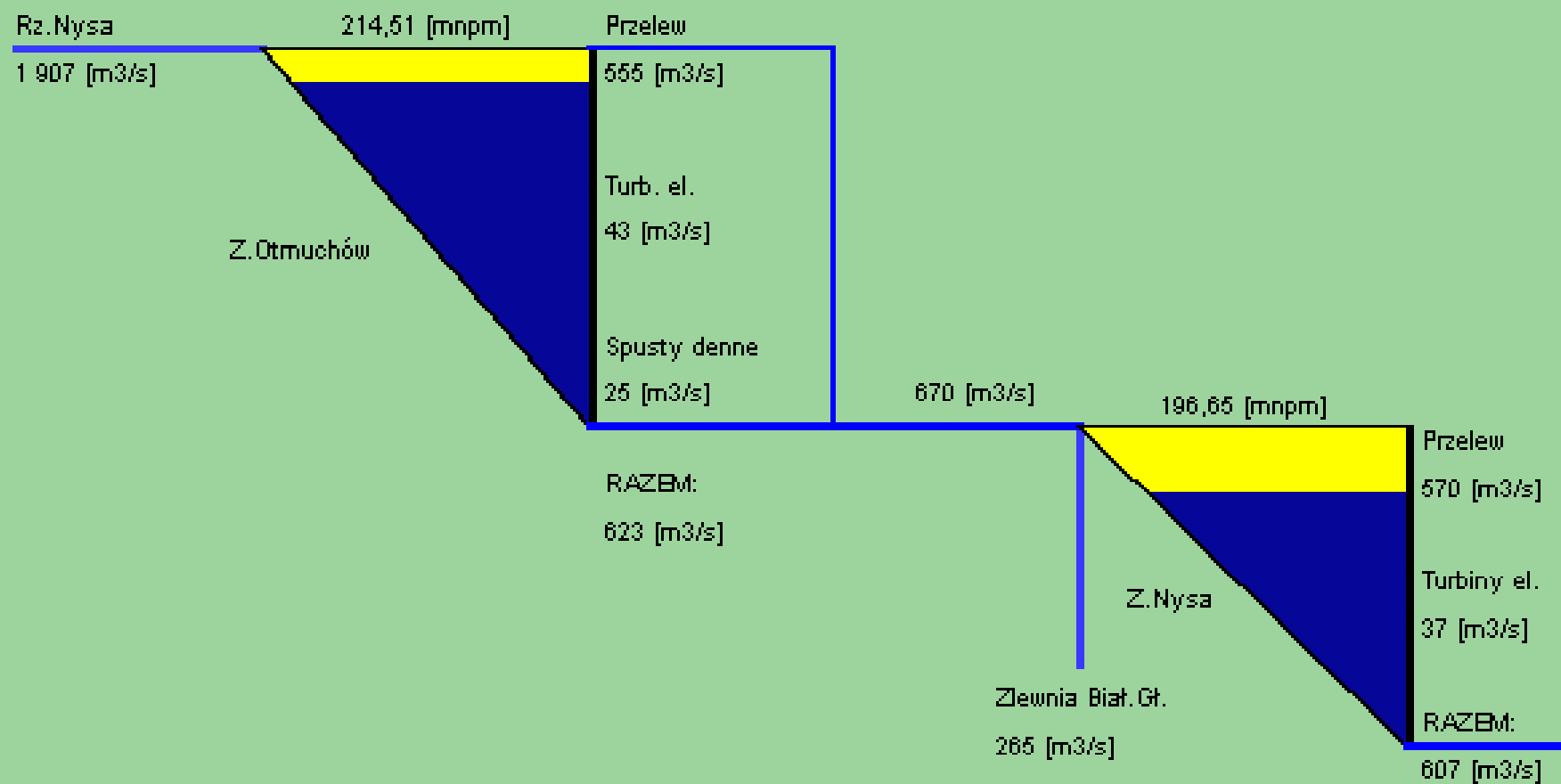
Godzina symulacji: 10

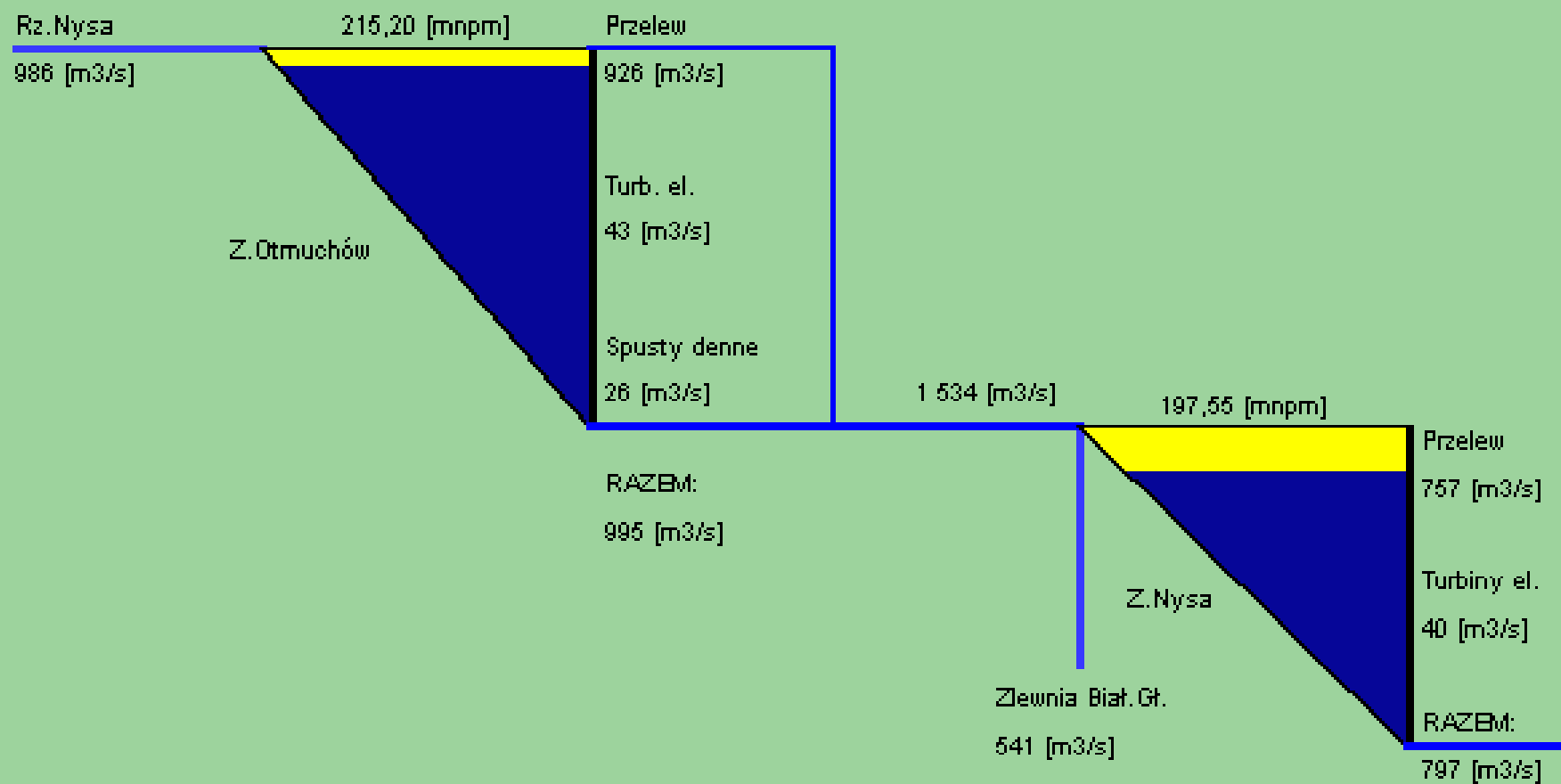
Godzina symulacji: 20

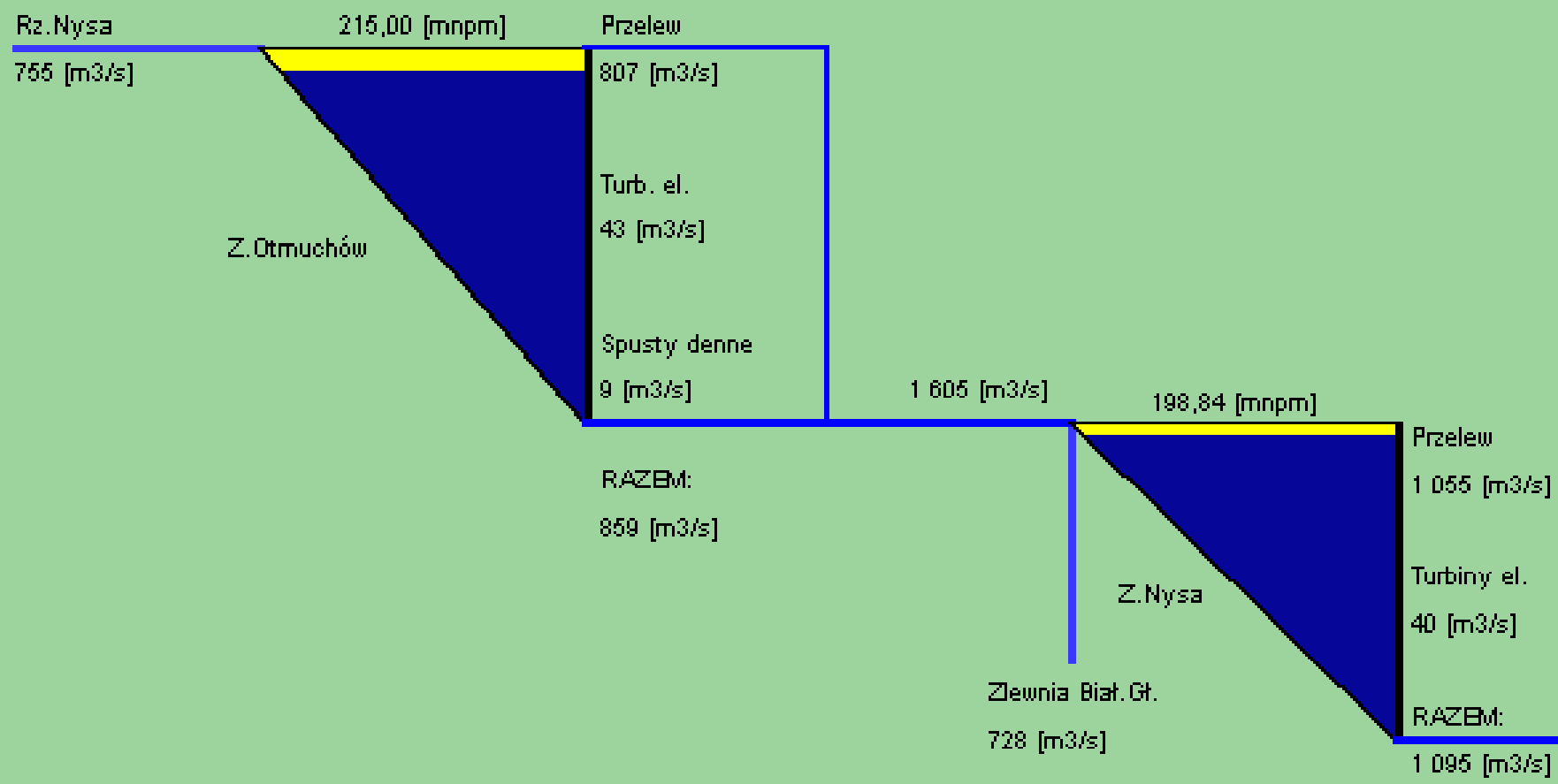
Godzina symulacji: 30

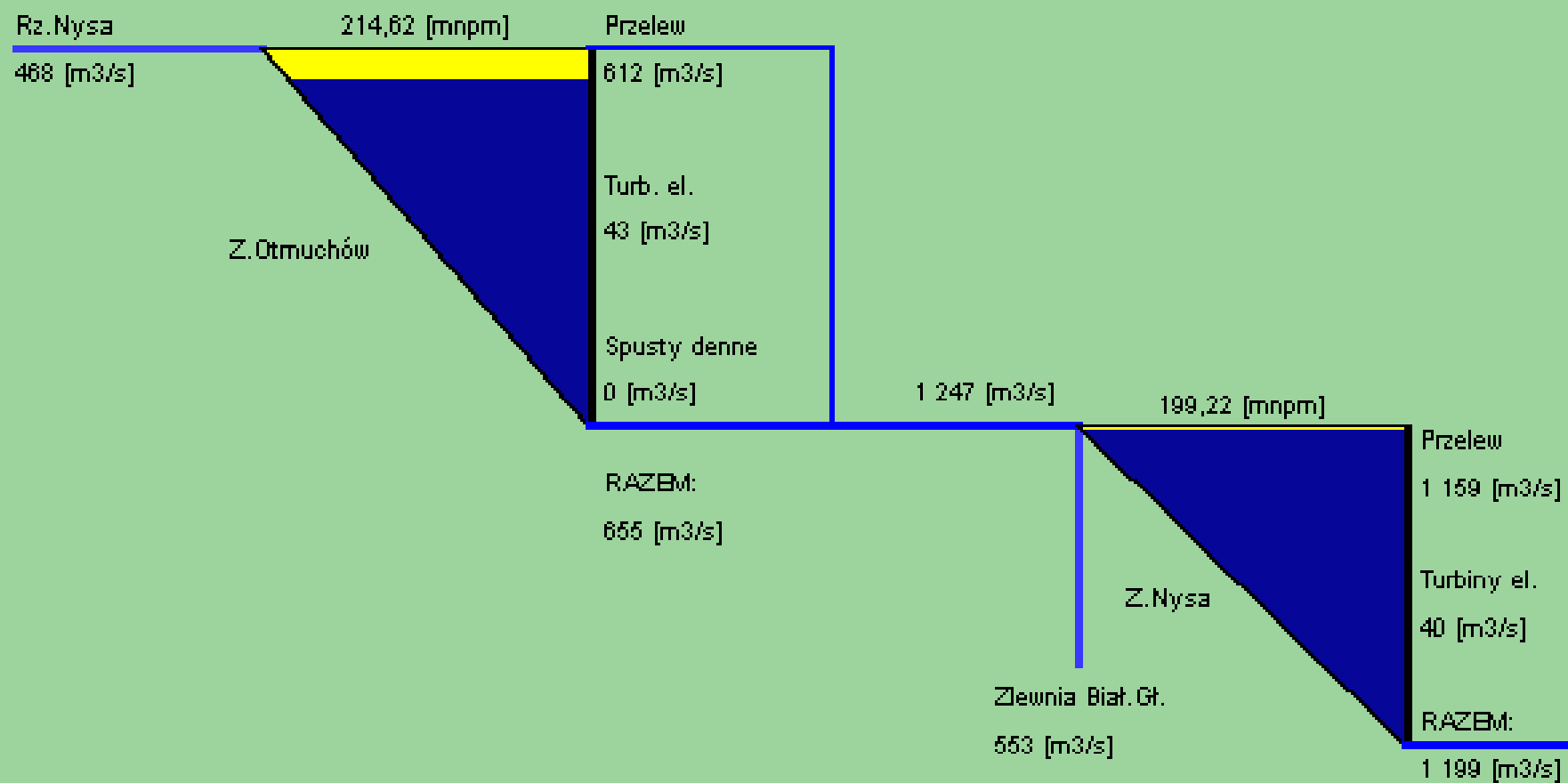
Godzina symulacji: 40

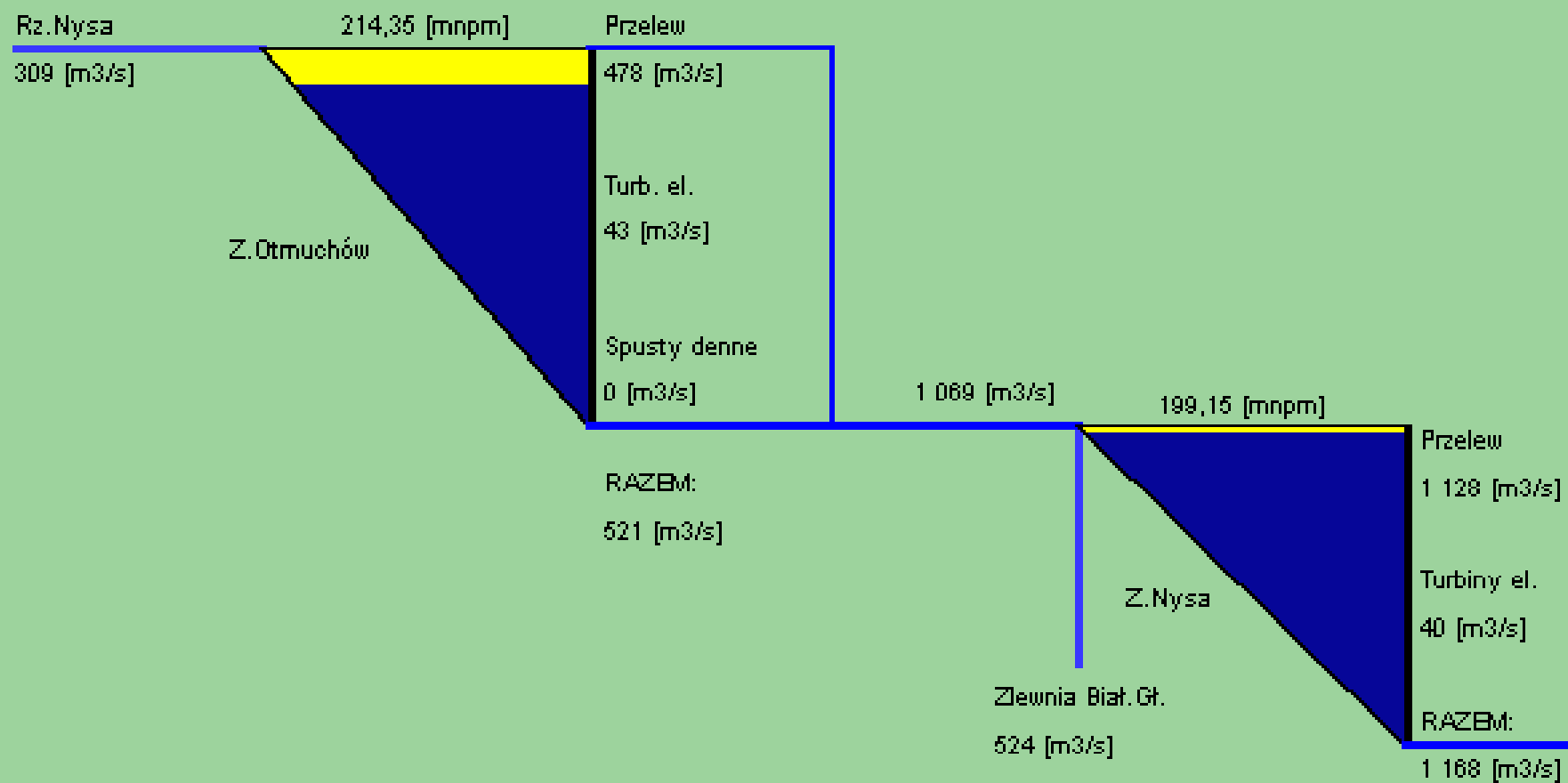
Godzina symulacji: 50

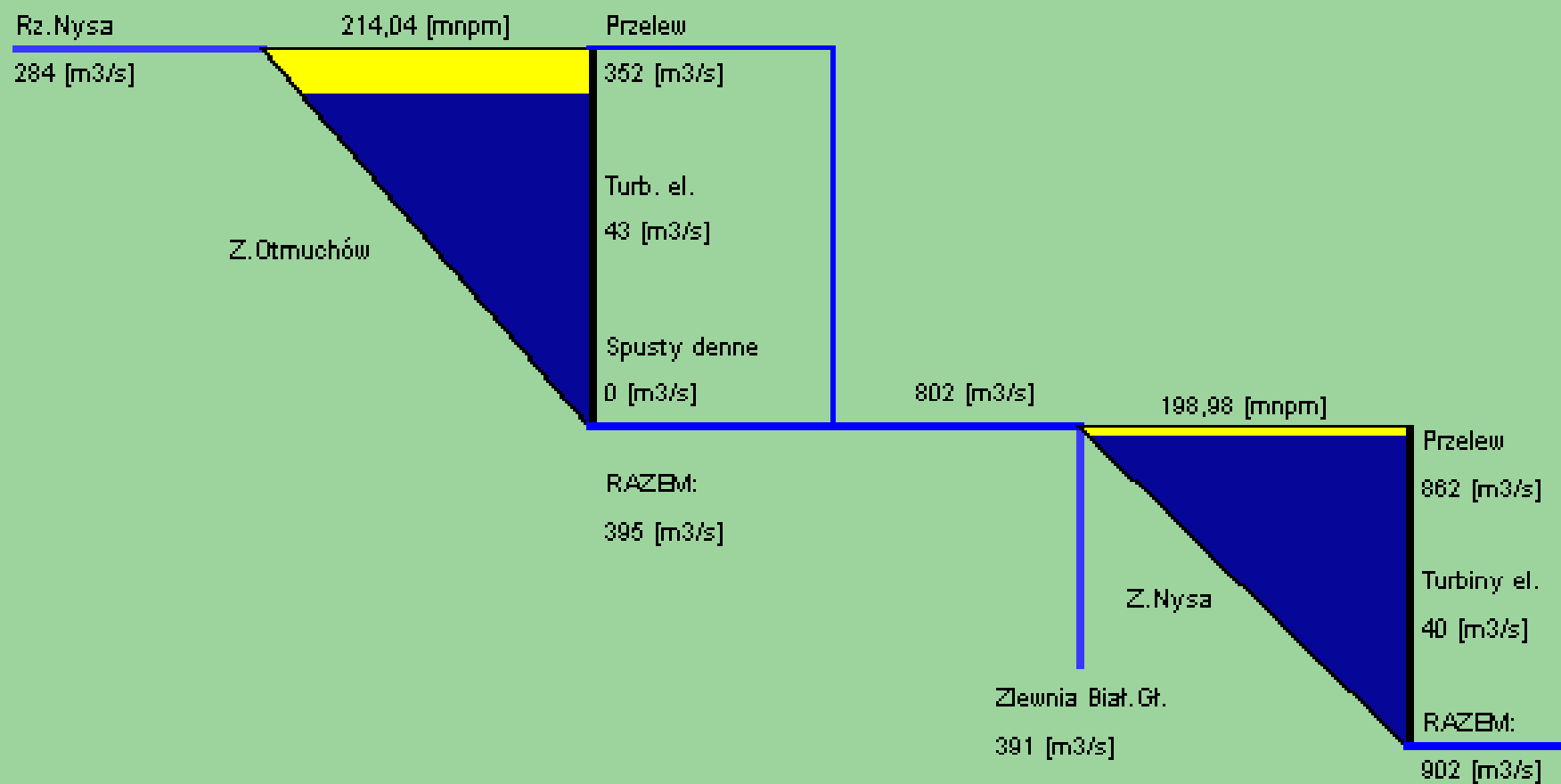
Godzina symulacji: 60

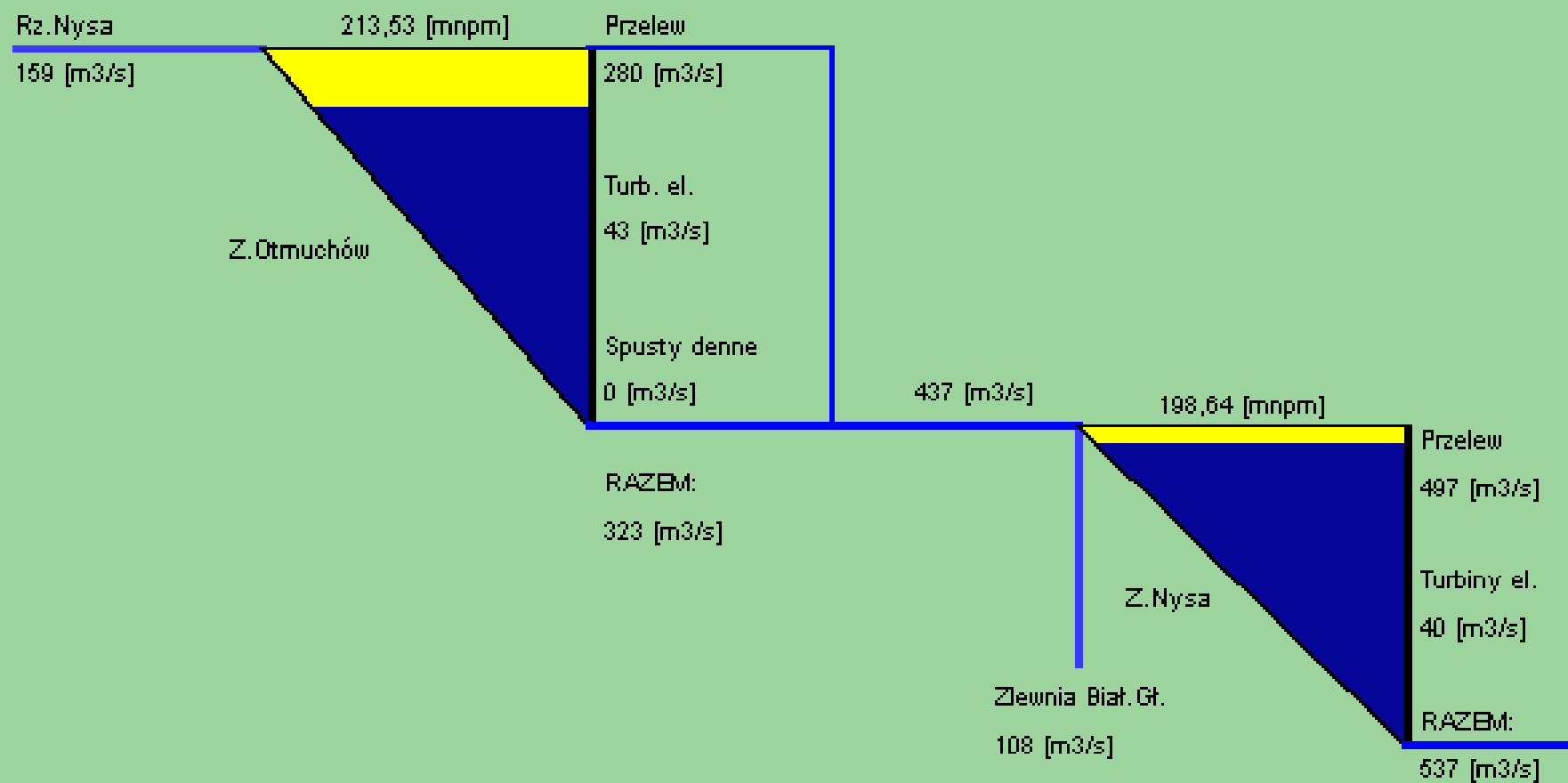
Godzina symulacji: 70

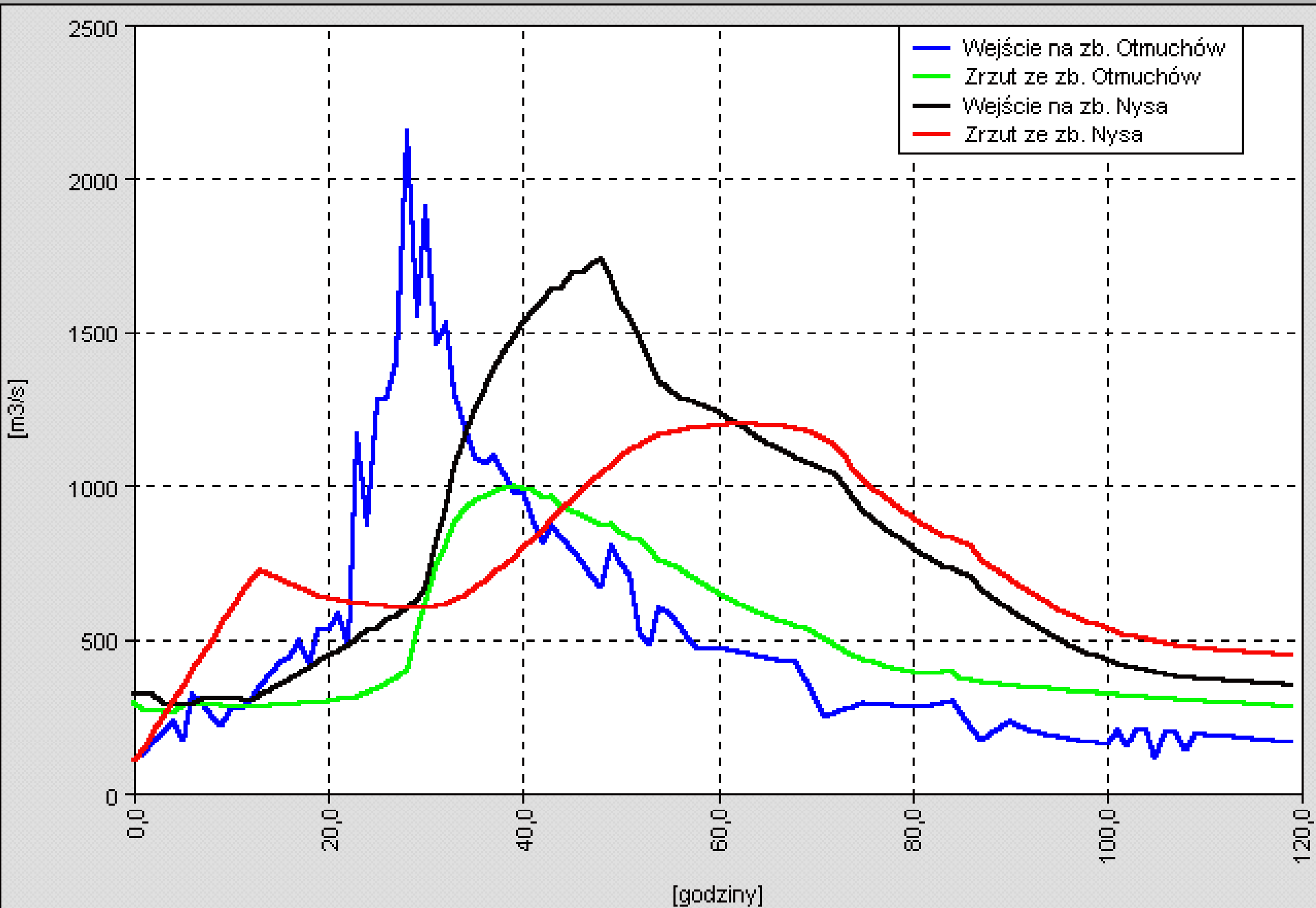

Godzina symulacji: 80

Godzina symulacji: 100

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

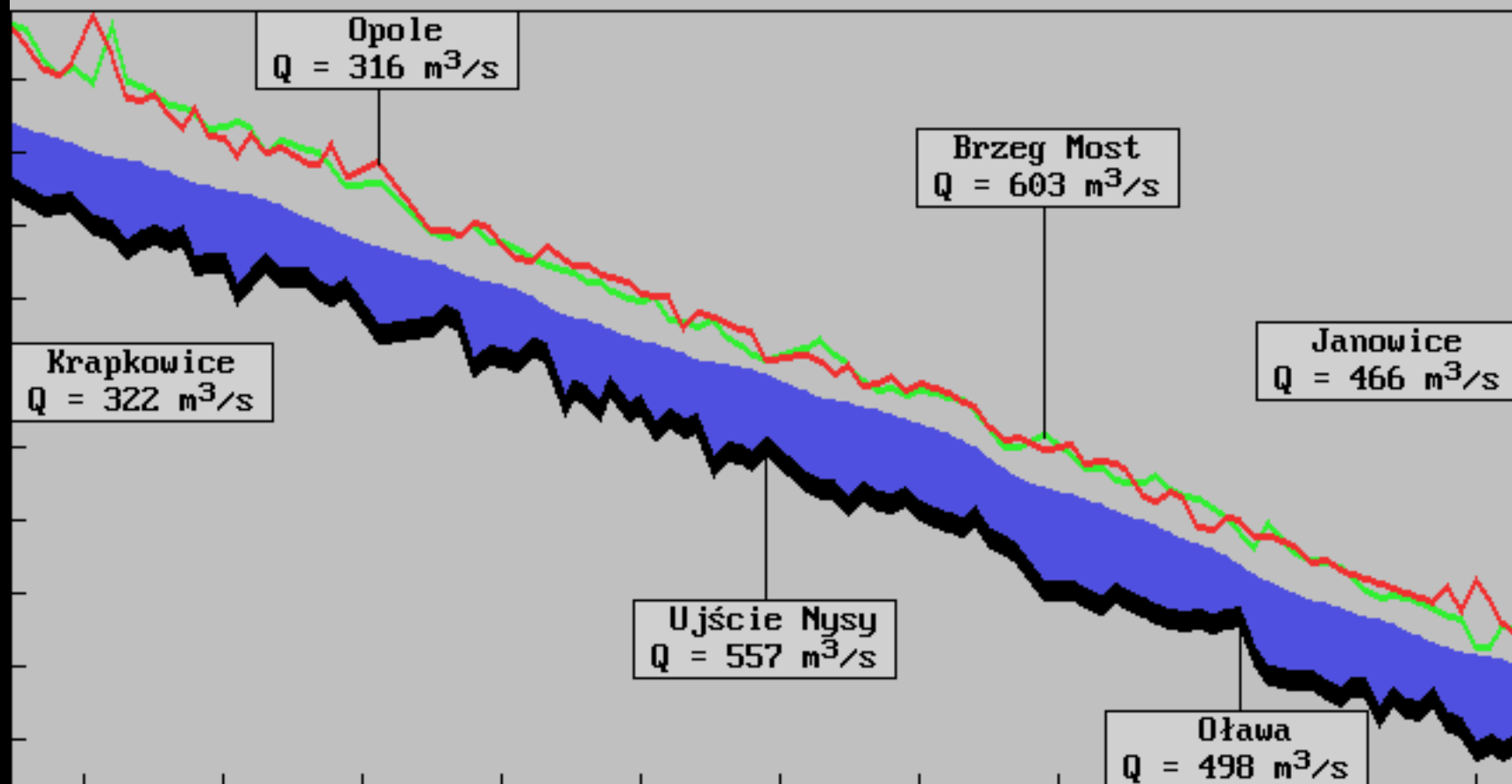
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 158.88 mNN
Q : 322 m³/s
Upływ czasu : 24 h

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

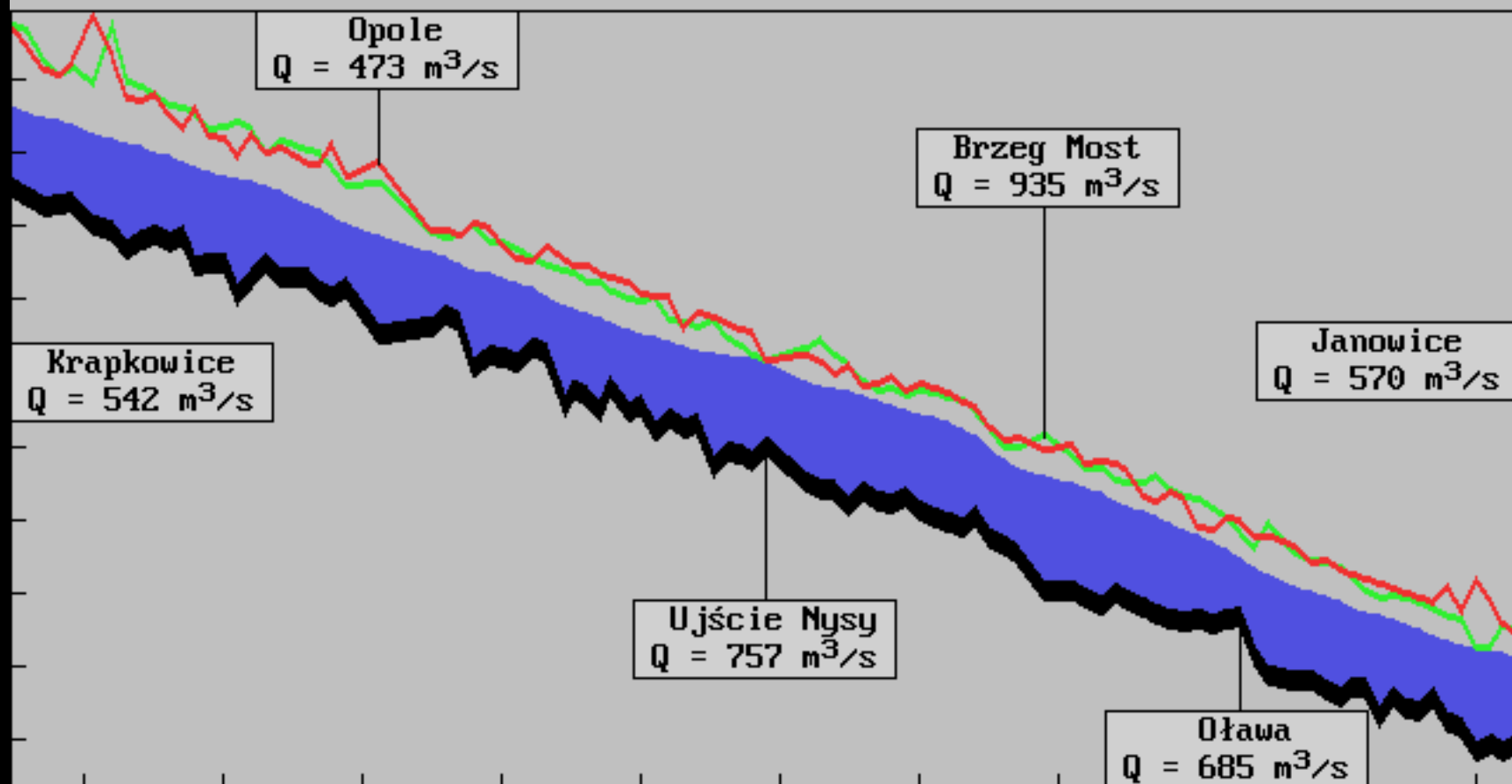
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 160.08 mNN
Q : 542 m³/s
Upływ czasu : 44 h

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

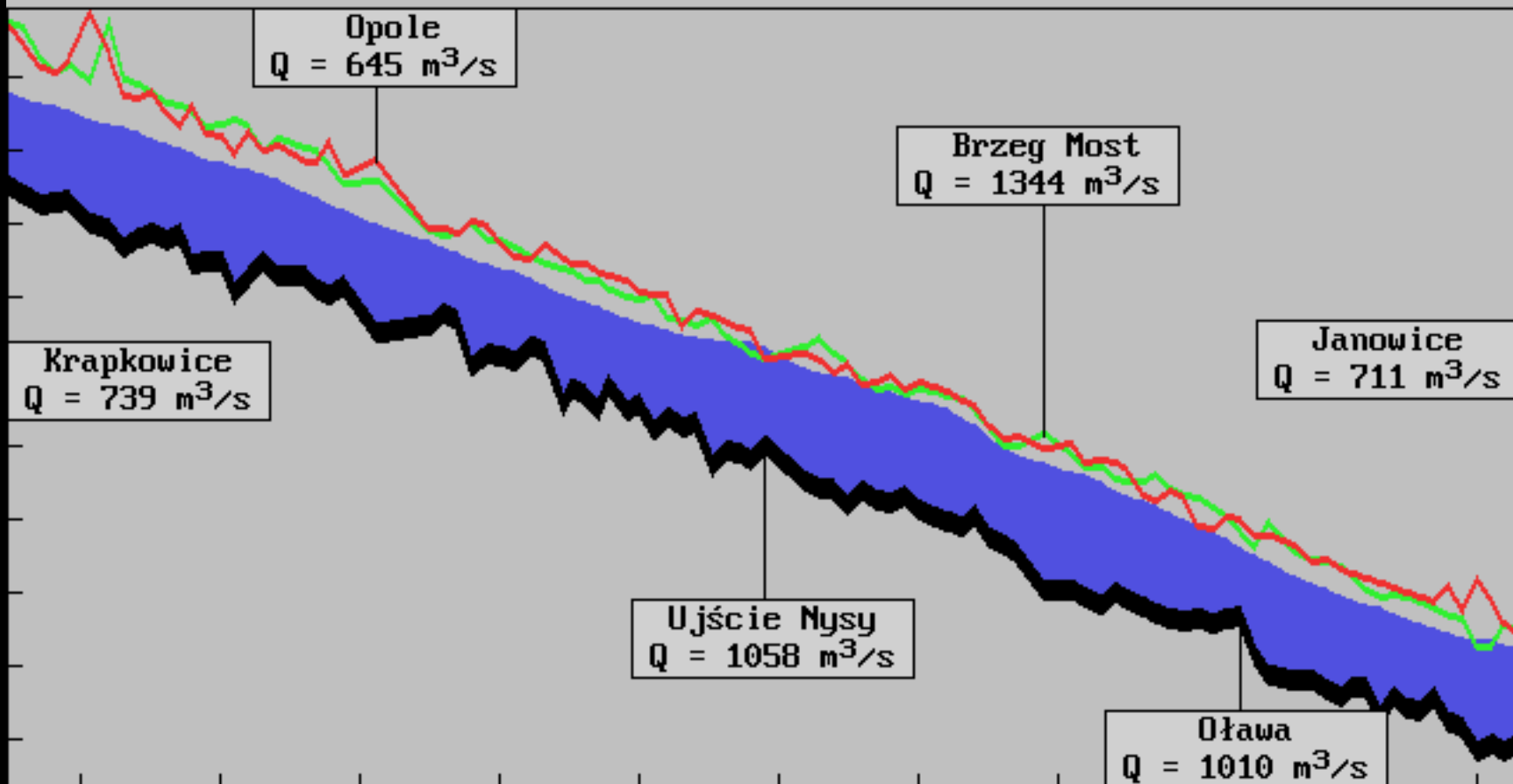
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 160.89 mNN
Q : 739 m³/s
Upływ czasu : 64 h

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

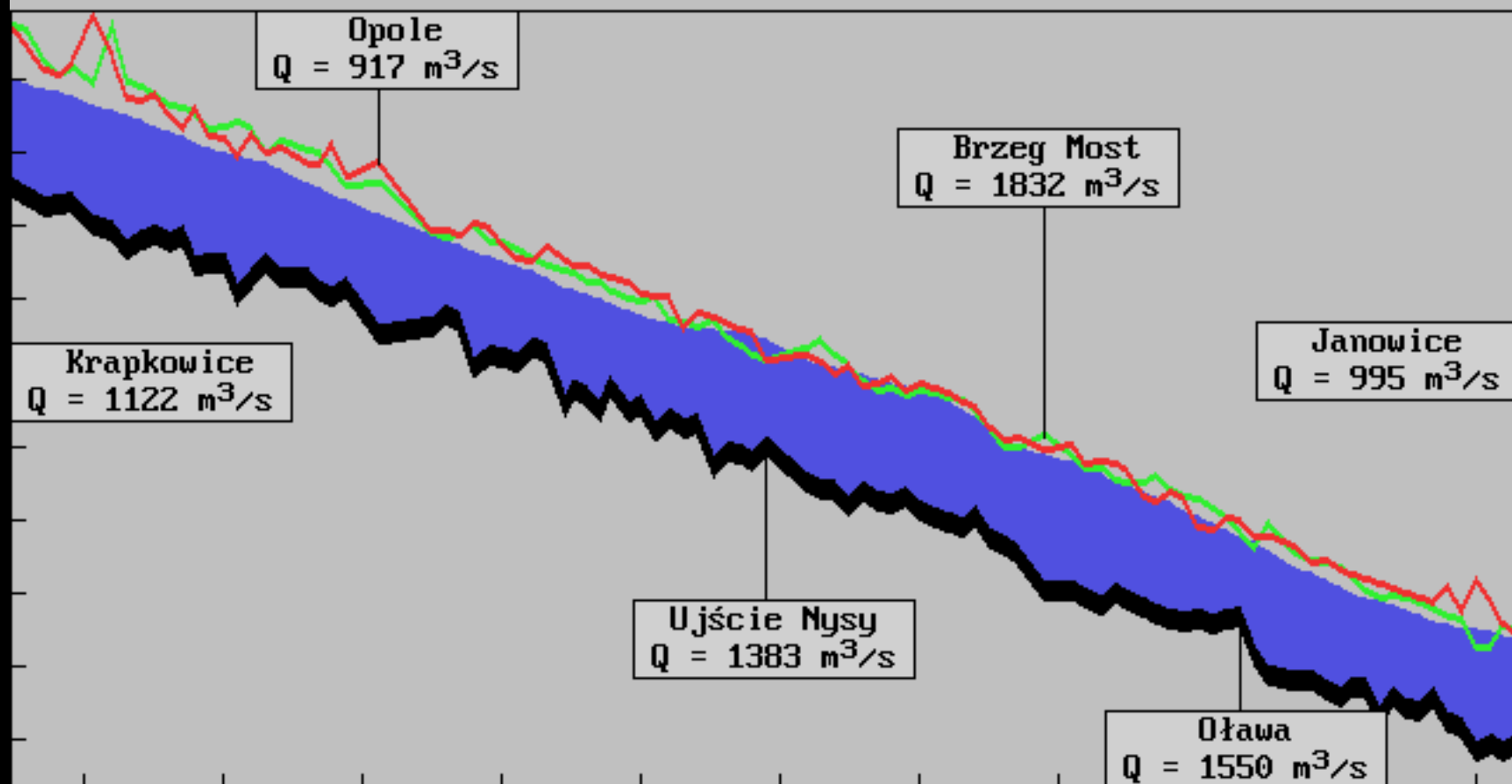
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 161.99 mNN
Q : 1122 m³/s
Upływ czasu : 84 h

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

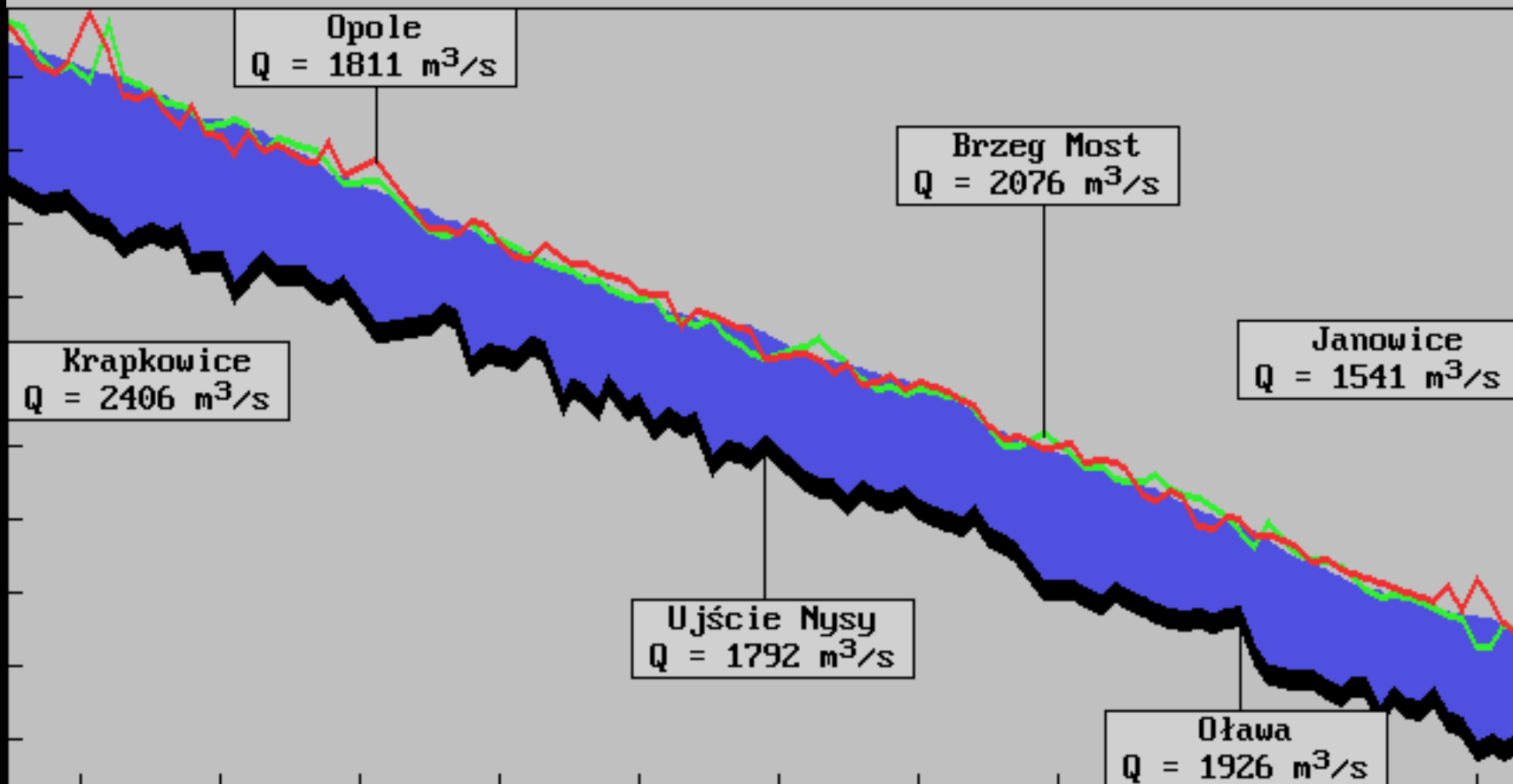
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 164.28 mNN
Q : 2406 m³/s
Upływ czasu : 104 h

Wyniki: ODRA.WYN

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

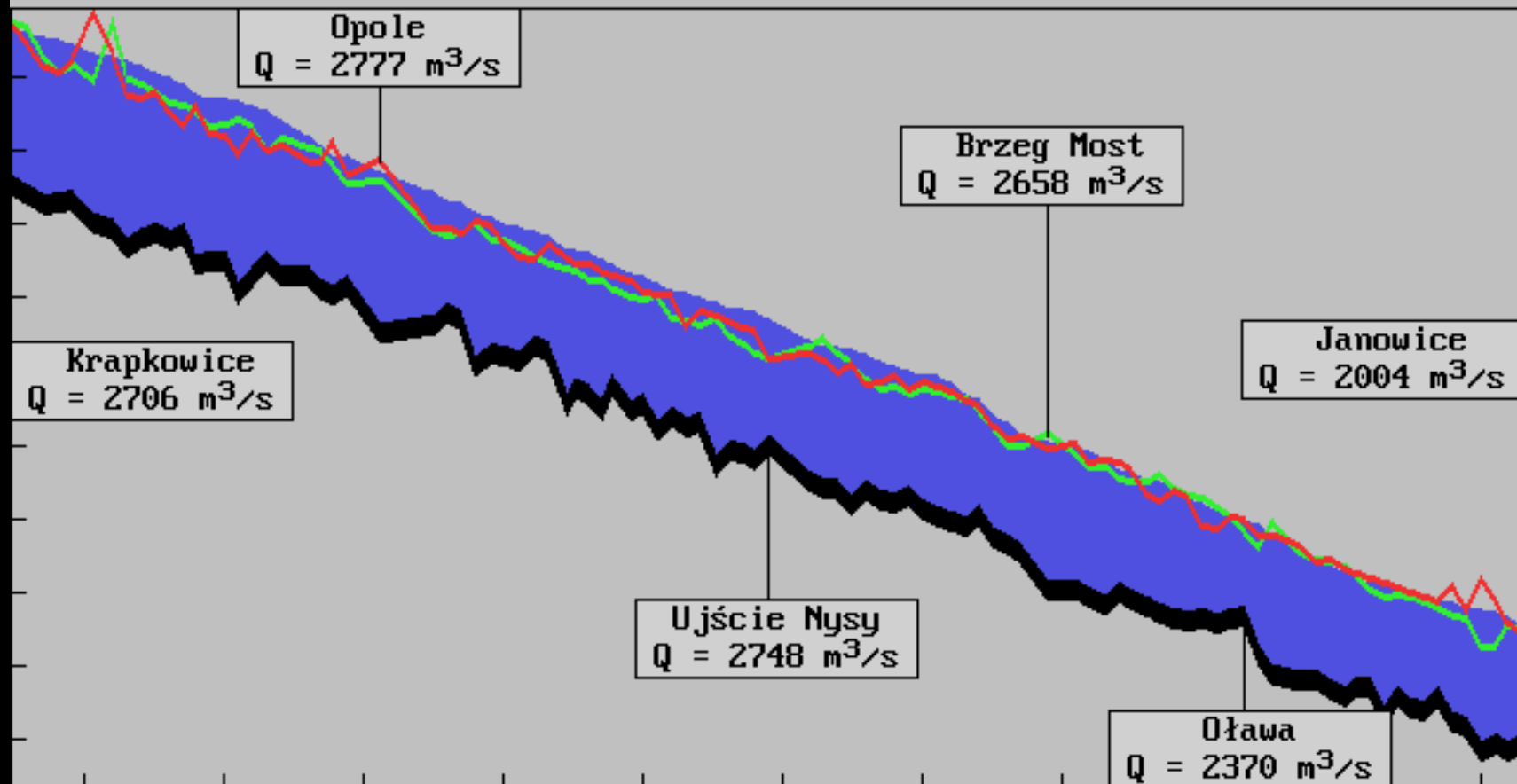
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 165.11 mNN
Q : 2706 m³/s
Upływ czasu : 124 h

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

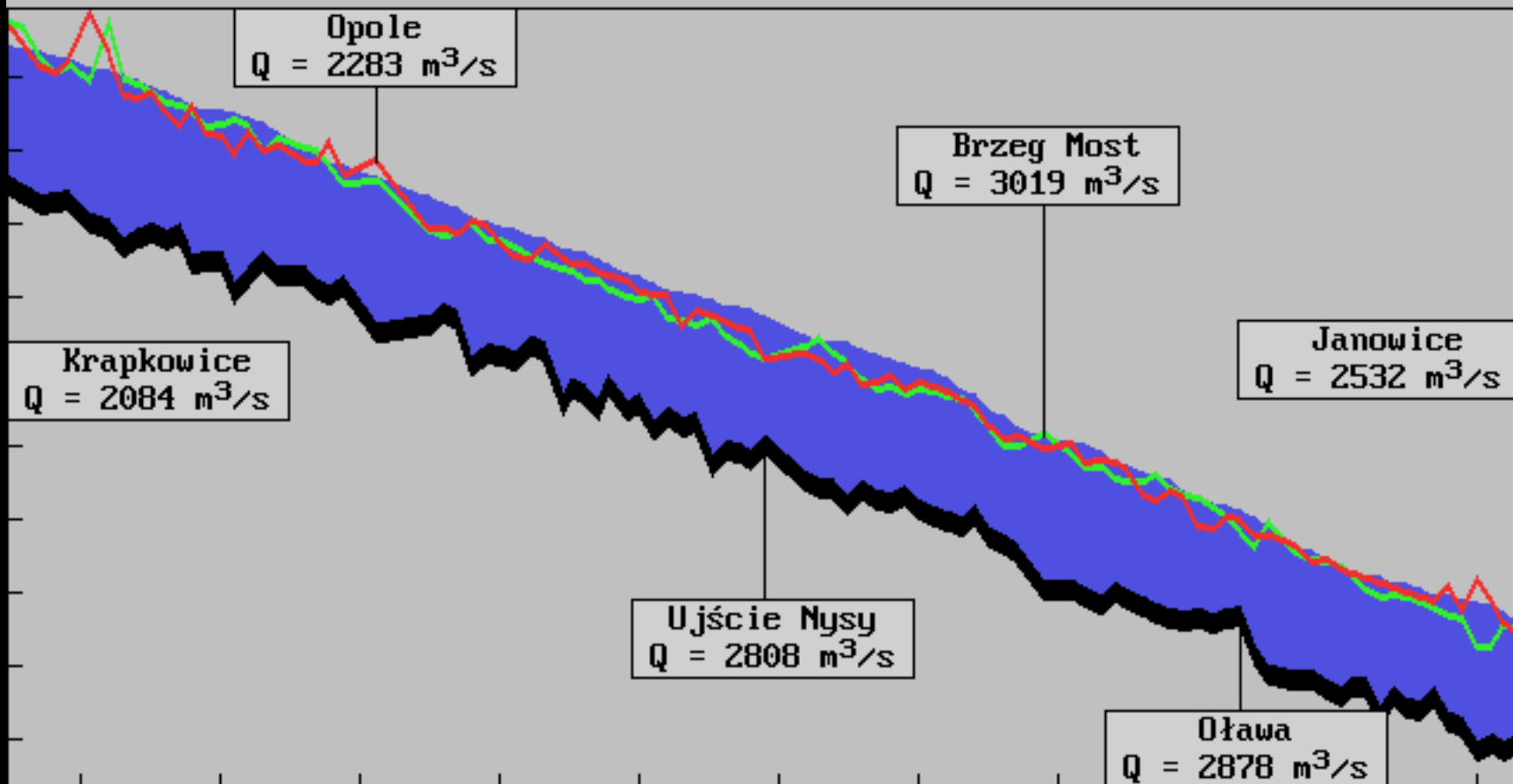
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 164.14 mNN
Q : 2084 m³/s
Upływ czasu : 144 h

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

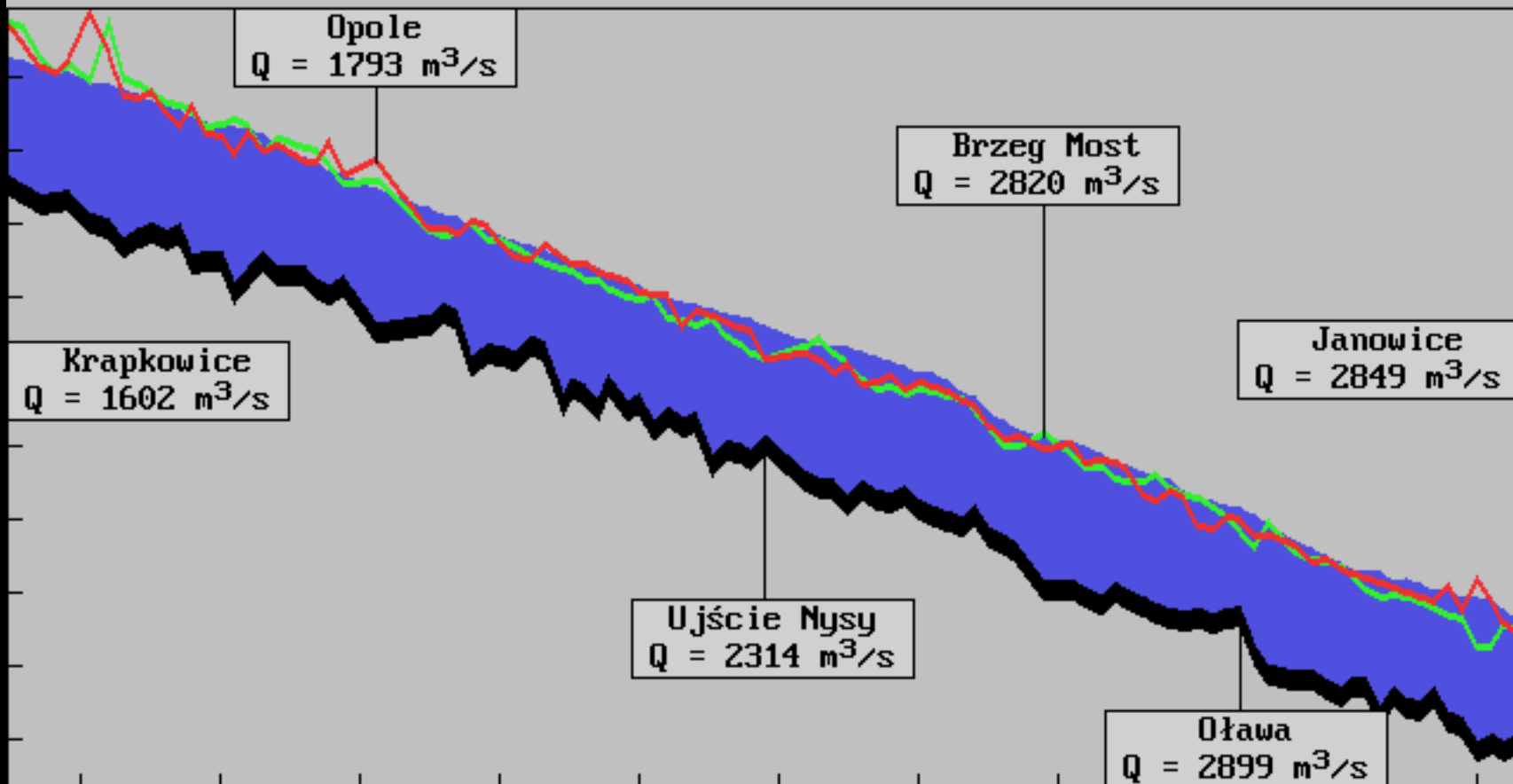
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 163.25 mNN
Q : 1602 m³/s
Upływ czasu : 164 h

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

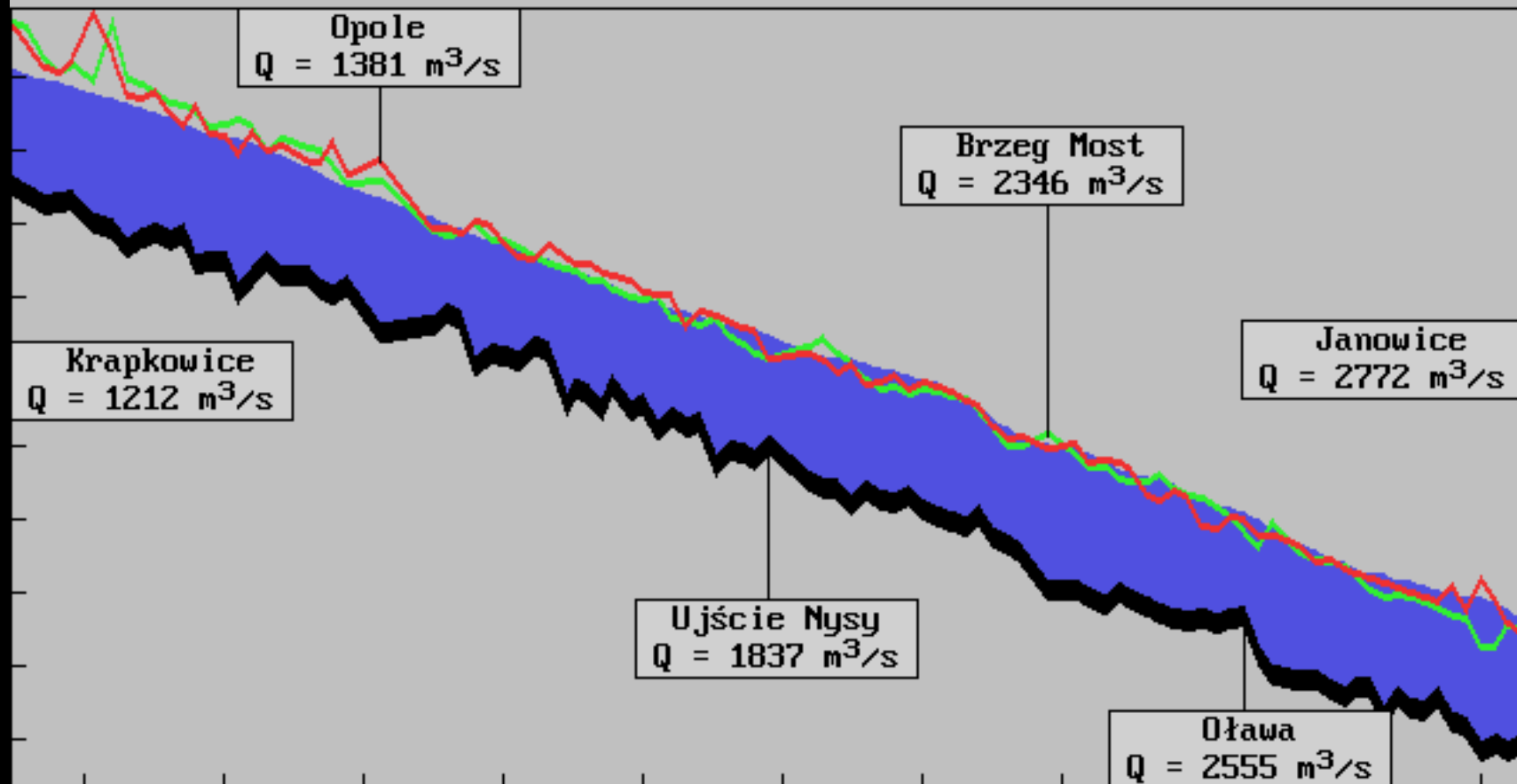
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 162.40 mNN
Q : 1212 m³/s
Upływ czasu : 184 h

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

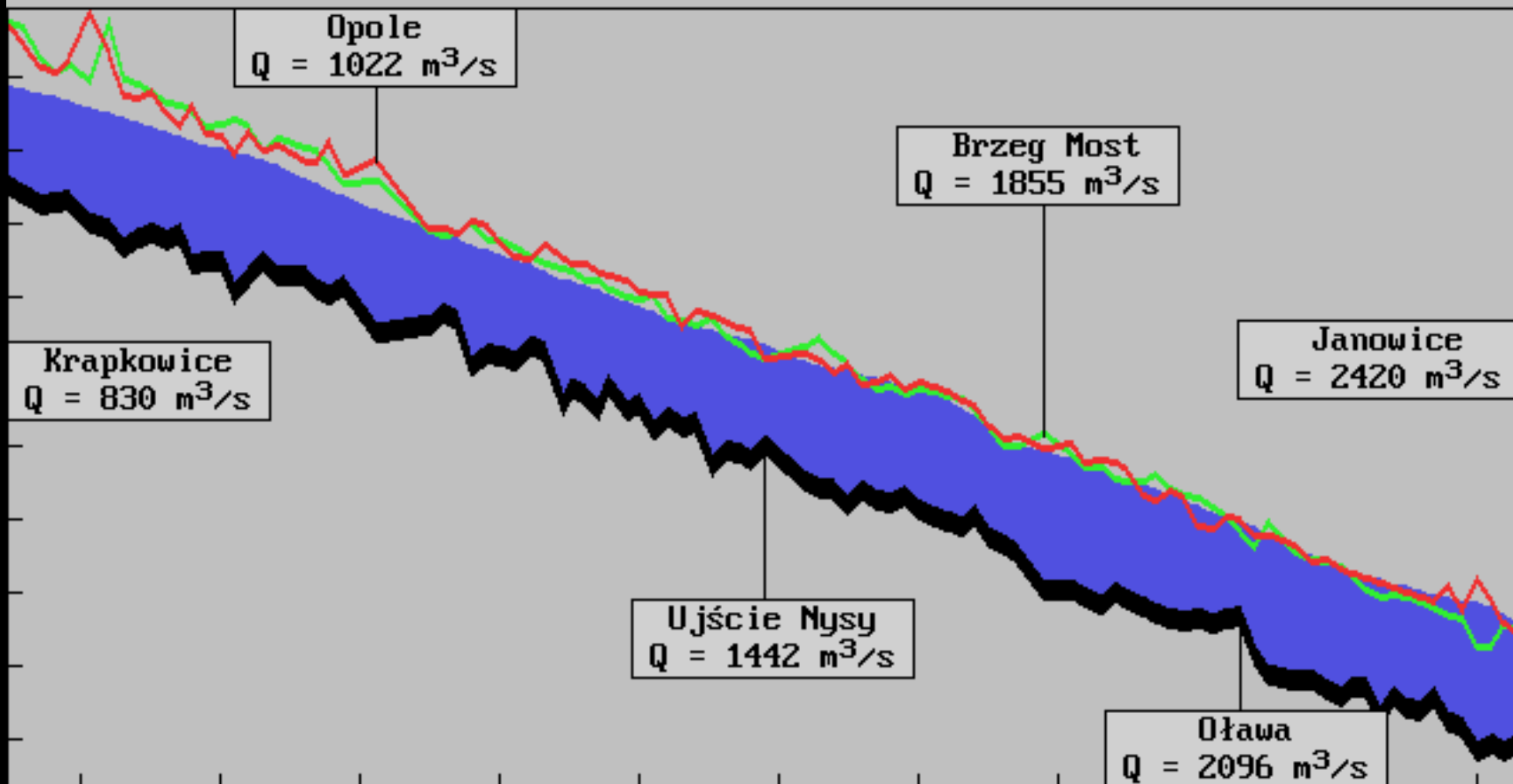
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 161.38 mNN
Q : 830 m³/s
Upływ czasu : 204 h

15.0 m

20.0 km

Pocz. :
km 124.70
Koniec:
km 233.08

Rzeka Odra

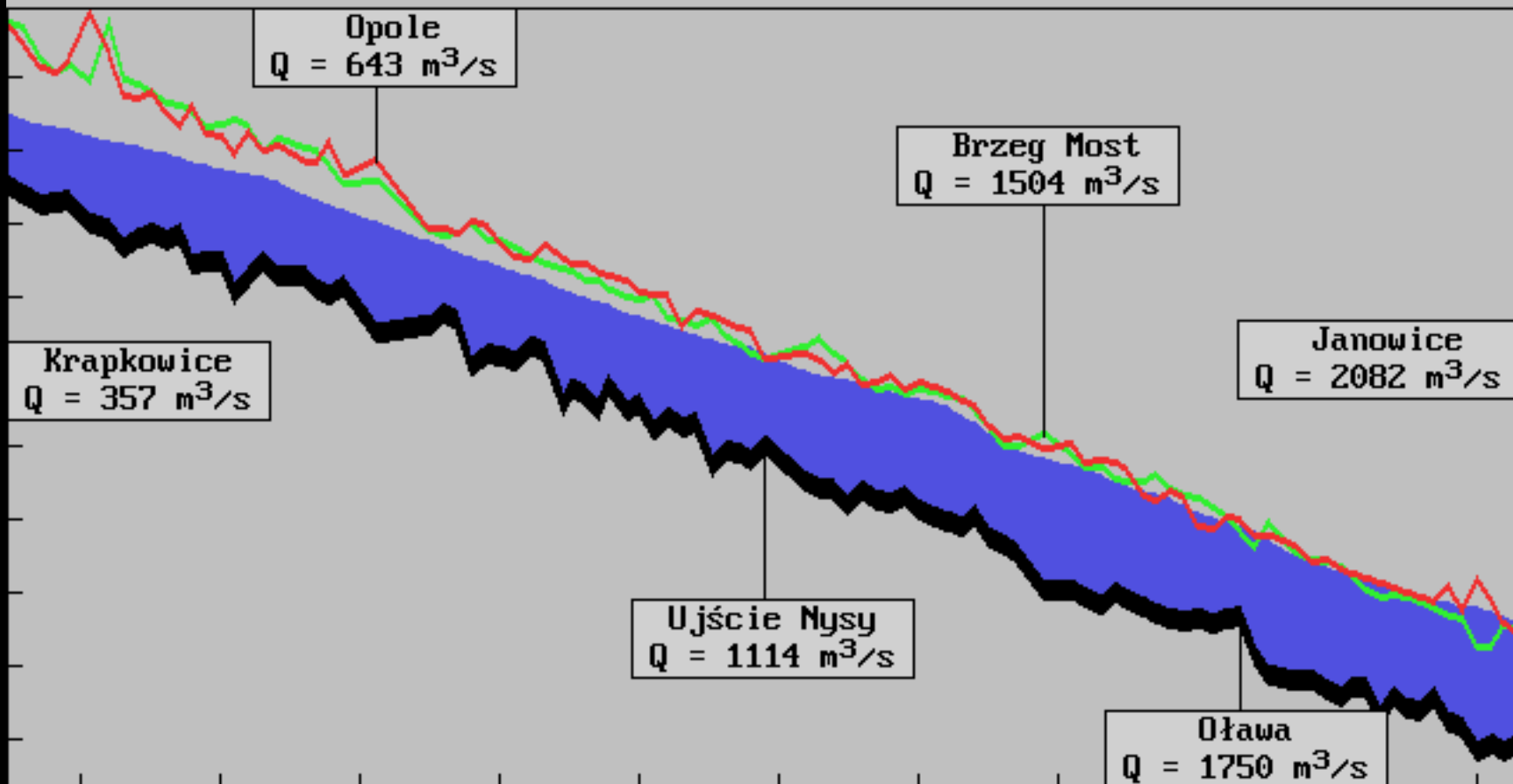
Napełnienie
w profilu podłużnym
Stany chwilowe

Wyniki: ODRA.WYN

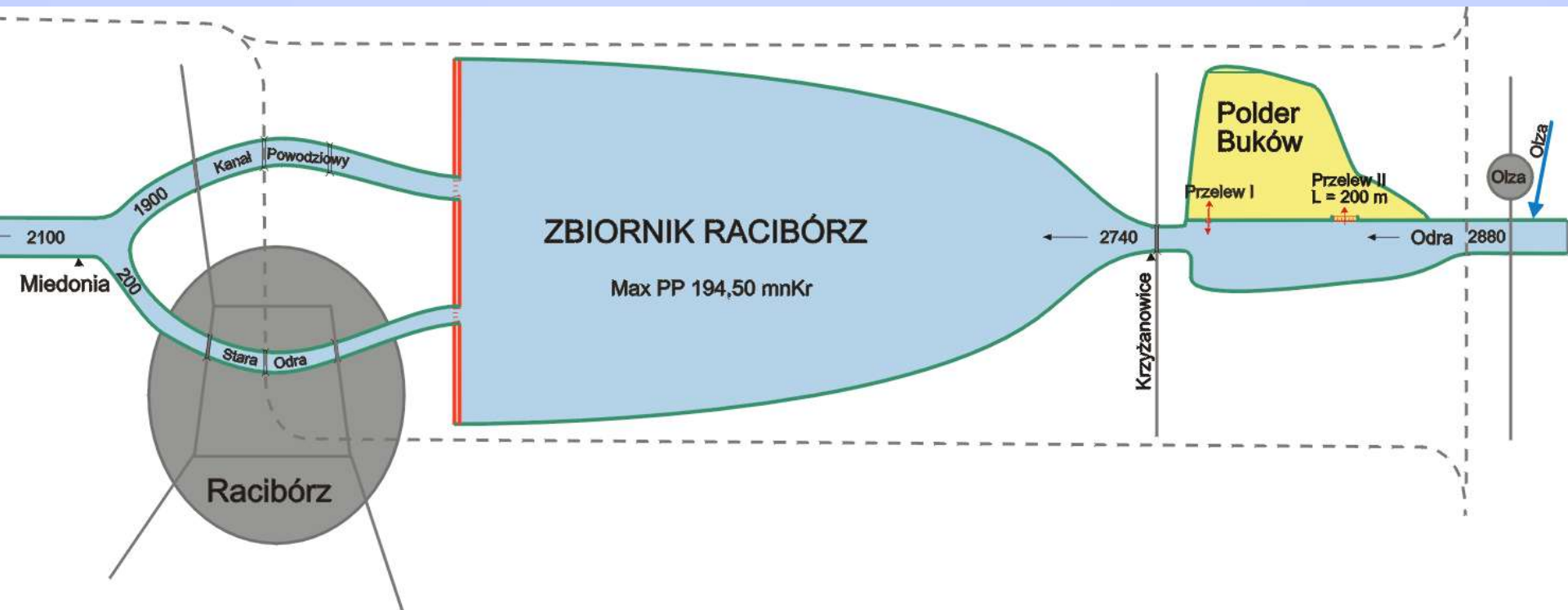
Przekrój : 1
Kilometr : 124.70
Rzędna : 159.35 mNN
Q : 357 m³/s
Upływ czasu : 220 h

15.0 m

20.0 km

Transformacja fali '97 na polderze Buków i zbiorniku Racibórz

Polder Buków – maj 2010 r.

Polder Buków – maj 2010 r.

Odra, polder "Buków" 17 maja po południu. W tym miejscu rano przechodziłem suchą nogą do miejsca przelewowego. Polder "się uruchomił" po raz pierwszy od '97 roku. To nas na razie uratowało.

Fot. Zofia Psota

Polder Buków – maj 2010 r.

Polder 21 maja. Tylko ten konar może świadczyć, że 3 dni temu wody tu było po szyję.

Fot. Jan Psota

Polder Buków – maj 2010 r.

Racibórz – kanał ulgi 8-07-1997r.

Racibórz – 9.07.1997r.

KANAŁ ULGI W RACIBORZU

Racibórz – maj 2010 r.

Racibórz – maj 2010 r.

Koźle – maj 2010 r.

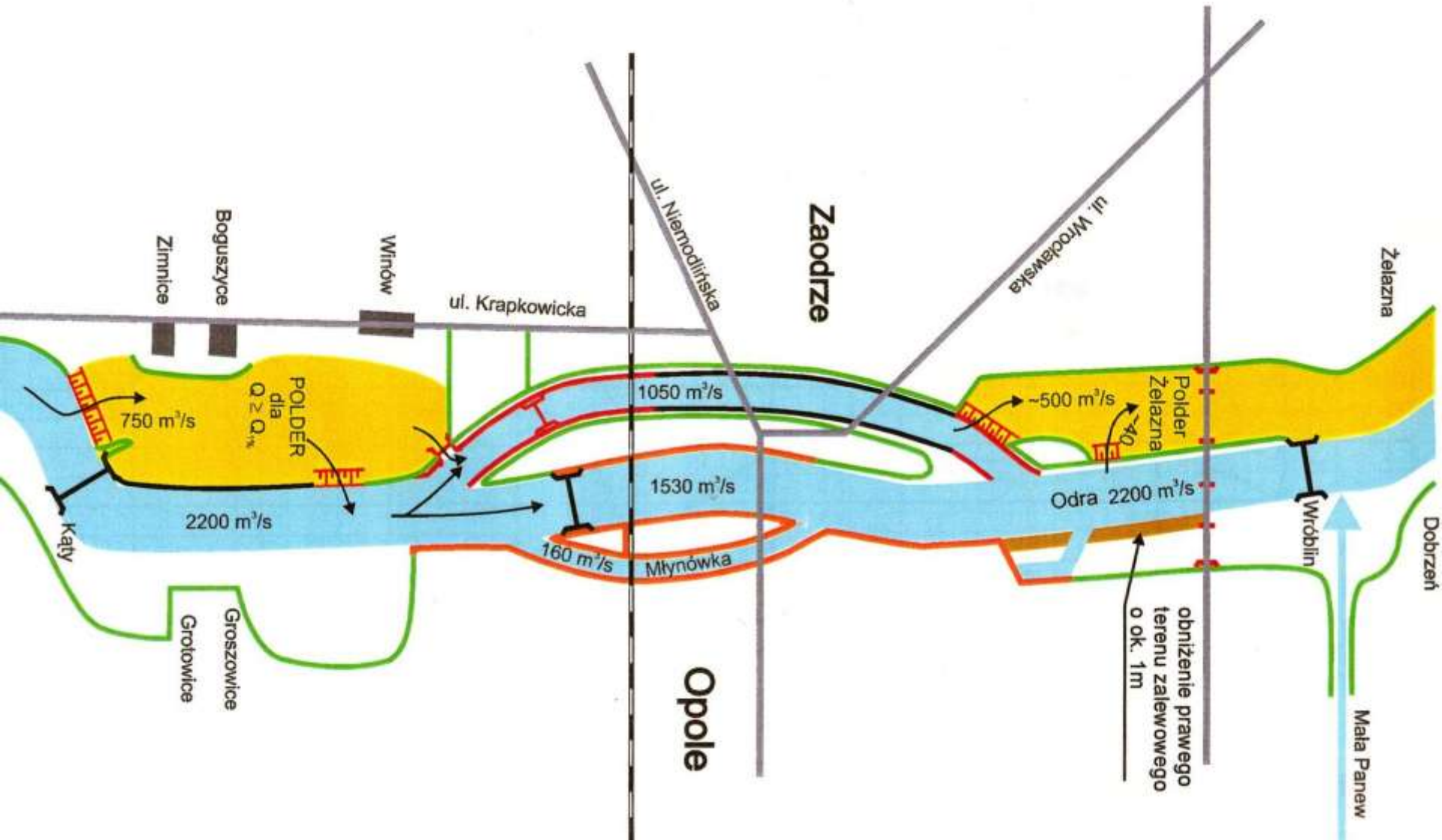

Koźle – maj 2010 r.

Cisek – maj 2010 r.

Koncepcja ochrony od powodzi Opola po wykonaniu modernizacji – Wariant II (z nowym przelewem)

Opole – Odra, 10-07-1997r.

Opole – Zaodrze, lipiec 1997r.

**Kanał ulgi w Opolu
(lata budowy 1999 - 2002)**

Opole – maj 2010 r.

Opole – maj 2010 r.

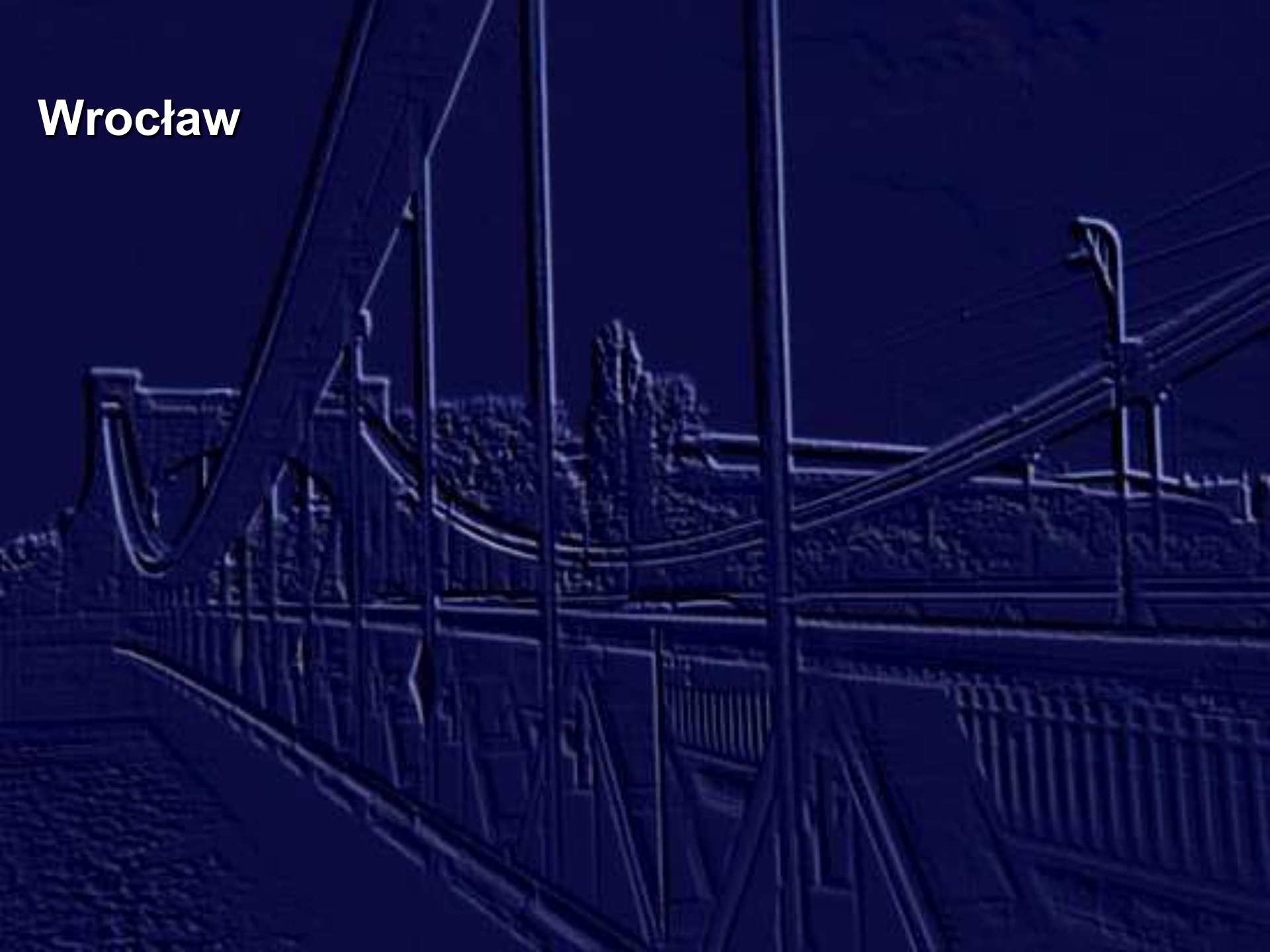
Opole – maj 2010 r.

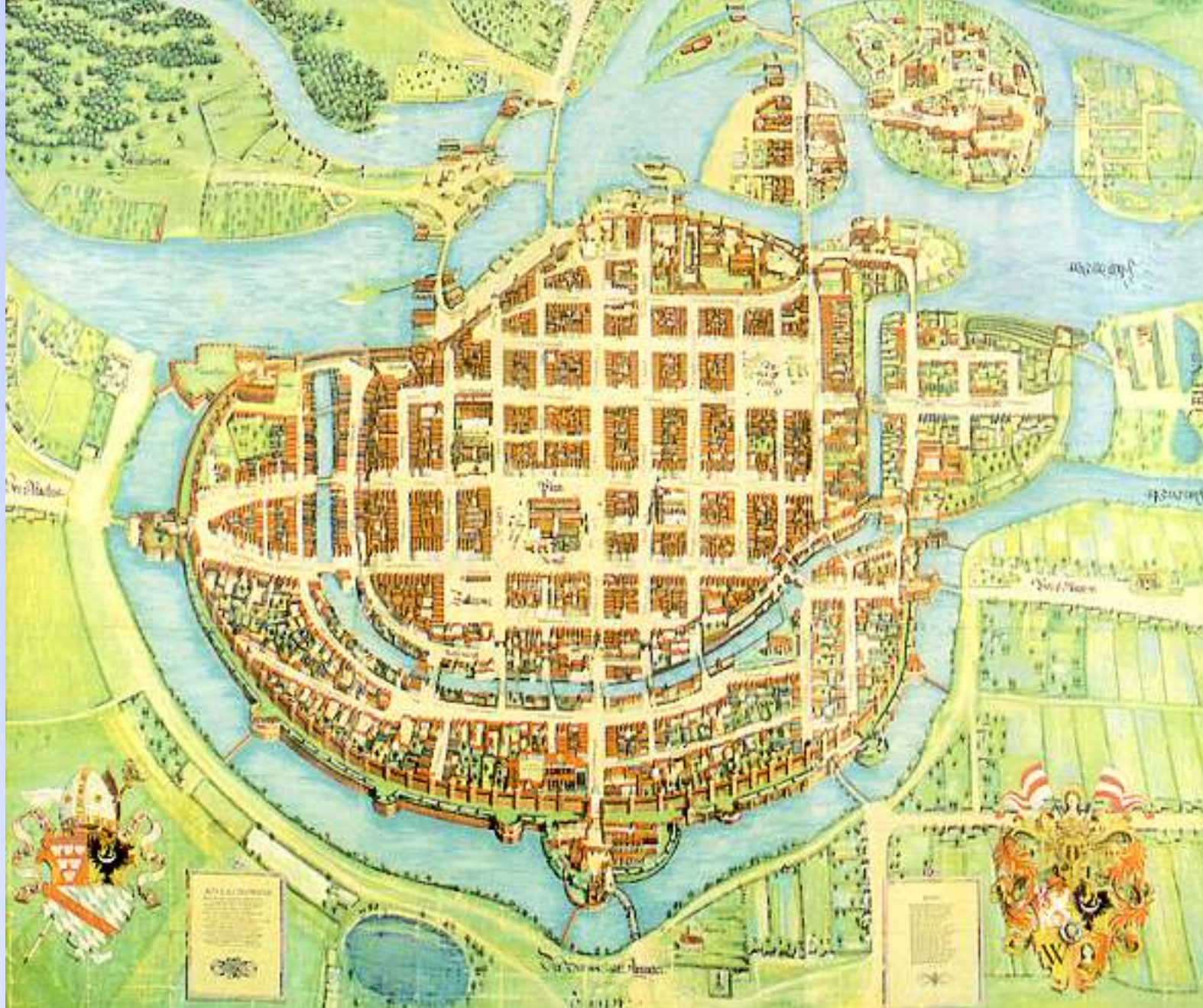

Opole – maj 2010 r.

Wrocław

Wrocław w 1562 roku wg planu Weinerów

**Obrona przed powodzią Wyspy Piaskowej we Wrocławiu
wg grafiki Jana Ulryka Krausego - 1668 r.**

WROCLAW - PLAC POWSTANCÓW WARSZAWY

Ulica Piłsudskiego we Wrocławiu

12-07-1997r.

Most Pomorski przed kulminacją fali

12-07-1997r.

Obrona nabrzeży Odry Miejskiej

12-07-1997r.

Obrona nabrzeży Odry Miejskiej

Siechnice – maj 2010 r.

Wrocław – maj 2010 r.

obwodnica wschodnia

Wrocław – maj 2010 r.

kanal Odra - Widawa

Wrocław – maj 2010 r.

jaz Szczytniki

Wrocław – maj 2010 r.

Wrocław – maj 2010 r.

Wrocław – maj 2010 r.

Wrocław – maj 2010 r.

Wrocław – maj 2010 r.

Wrocław – maj 2010 r.

Kozanów

Wrocław – maj 2010 r.

Rędzin – most tymczasowy (budowa autostrady)

Wrocławski Węzeł Wodny

Mapa zalewów przy istniejącej zabudowie

Wrocławski Węzeł Wodny

Mapa zalewów po wybudowaniu zbiornika Racibórz i modernizacji WWW

Rys. 19 Schemat modelowanego odcinka Brzeg Most - Brzeg Dolny z naniesionym rozdziałem przepływów dla wariantu IV (Qm i Qk fala '97 ze zb. Racibórz)

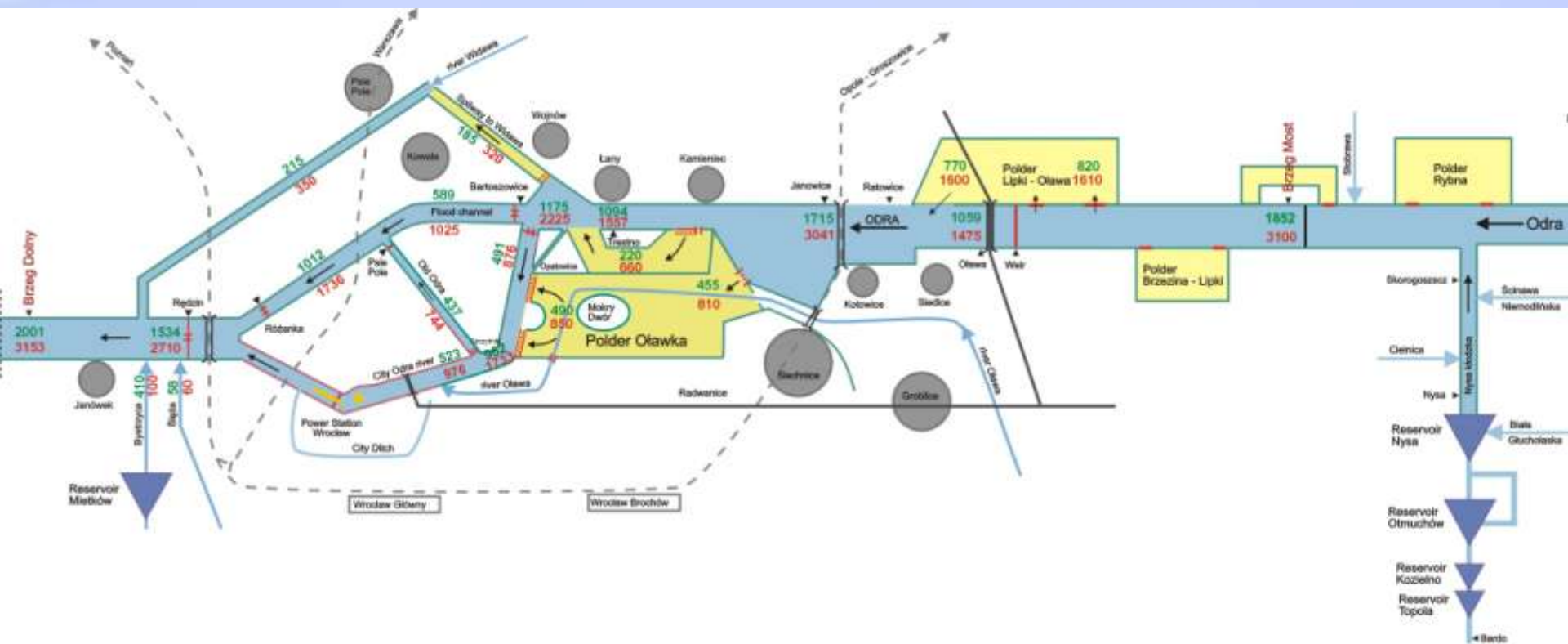

Fig. 19 Scheme of modelled section Brzeg Most – Brzeg Dolny With marked flow distribution for variant IV (Qm and Qk vave '97 with zb. Racibórz res.)

Stany wody w czasie kulminacji w lipcu 1997 r. i w maju 2010 r.

Nazwa wodowskazu	H ^{97'}	H ²⁰¹⁰	ΔH [cm]	p [%]	Q [m ³ /s]	Uwagi
Chałupki	705	650	-55	~3,0	≈ 2150	pon. ujścia Olzy
Krzyżanowice	912	894	-16	0,75		
Miedonia	1045	884	-161	0,75	1800	
Koźle	947	800	-147	~0,5		
Krapkowice	1032	822	-210	0,85	1800	
Opole	777	606	-171	0,75	1800	
Ujście Nysy	768	720	-48		1950	
Brzeg Op.	730	728	-2	1,10	1950	
Oława	766	765	-1		1330 ^x	bez polderu Lipki-Oława
Trestno	724	658	-66	1,10	2100	
Ścinawa	732	665	-67	0,85		
Głogów	712	683	-29	0,80		
Nowa Sól	681	654	-27			
Cigacice	682	649	-33			
Połęcko	595	554	-41	~3,0	2250	z krzywej konsumcyjnej

Wisła – 2010 r.

Nazwa wodowskazu	p [%]	Q [m³/s]
Kraków	~ 0,7	2330
Szczucin	~ 3,5	5010
Sandomierz	~ 4,0	5270
Dęblin	~ 3,0	6200
Warszawa	~ 2,5	5990
Kępa Polska	~ 1,7	6960

Wnioski (1)

Analiza przebiegu powodzi w lipcu 1997 roku oraz powodzi w 2010 roku skłania do następujących ocen i wniosków

1. Wielka powódź w lipcu 1997 roku osiągnęła najwyższe poziomy napełnienia koryta i doliny Odry w stosunku do obserwacji z XIX i XX wieku. Podobnie jak w 1903 roku meteorologiczne warunki sprzyjające opadom powodziowym wystąpiły w Europie Środkowej w pierwszej dekadzie lipca. Intensywne opady objęły górskie obszary dorzecza Nysy Kłodzkiej i Odry, jednakże w 1903 roku ulewne deszcze wystąpiły w dniach 8, 9 i 10 lipca a suma opadów z okresu 5-14.07 jedynie lokalnie osiągnęła 400mm, natomiast w lipcu 1997 roku największe opady wystąpiły w dniach 6, 7 i 8 lipca a ich suma z okresu 5-9 lipca przekroczyła 500mm na znaczącej części górskiego dorzecza Odry i Nysy Kłodzkiej.

2. Istniejący w dolinie Odry system ochrony od powodzi, budowany w drugiej połowie XIX wieku (po powodzi w 1854 roku) i w pierwszych dekadach XX wieku (po powodzi w 1903 roku) był planowany na podstawie obliczeń i ocen odnoszących się do owych zdarzeń, toteż nie był przygotowany na przyjęcie fali przekraczającej o 50% największe powodzie historyczne.

Wnioski (2)

Analiza przebiegu powodzi w lipcu 1997 roku oraz powodzi w 2010 roku skłania do następujących ocen i wniosków

3. Obserwacje bezpośrednie oraz wyniki analiz stanowiły podstawę do określenia najpilniejszych działań dla poprawy ochrony od powodzi, które zostały objęte „Programem dla Odry - 2006”; opracowano plany ochrony od powodzi miast Raciborza, Koźła, Opola i Wrocławia oraz określono miejsca na poldery i zbiorniki retencyjne. Określono wpływ tych obiektów na przebieg fali odpowiadającej powodzi z 1997 roku.

4. **Powódź z maja i czerwca 2010 r. potwierdziła poprawność rozwiązań projektowych zastosowanych dla obiektów hydrotechnicznych zrealizowanych w ramach „Programu dla Odry-2006”.**

W obrębie obiektów poddanych modernizacji (Racibórz, Koźle, Opole) nastąpiło obniżenie poziomu wody o około 150 cm w stosunku do stanu z lipca 1997 r.

Wnioski (3)

Analiza przebiegu powodzi w lipcu 1997 roku oraz powodzi w 2010 roku skłania do następujących ocen i wniosków

5. Katastrofalna powódź, która wystąpiła w Polsce w 2010 r. spowodowała wielkie zniszczenia w dorzeczu i w dolinie Wisły górnej i środkowej, chociaż wielkości przepływów kulminacyjnych osiągały przepływ miarodajny dla kl II ($p=1\%$, Kraków) bądź oscylowały w otoczeniu $Q_p \sim 2\%$ na Wiśle środkowej (Rys. 7) wg [11].

6. W celu zapewnienia optymalnego wykorzystania istniejących i nowo wznoszonych obiektów służących ochronie od powodzi w dorzeczu i dolinie Odry i Wisły należy:

- doskonalic monitoring meteorologiczny i hydrologiczny,
- stworzyc nowoczesny, system ostrzegania i ratownictwa dostosowany do struktury administracyjno – samorządowej,
- zbudowac integralny komputerowy model wspomagajacy podejmowanie decyzji w czasie powodzi.

Dziękuję za uwagę

dr hab. inż. Czesław Szczegielniak